

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

PORADCI POUŽÍVAJÍCÍ NEVĚDECKÉ METODY PORADENSTVÍ

Magisterská diplomová práce

Autor: Ing. Miloslav Ponkrác
Vedoucí práce: PhDr. Matúš Šucha, Ph.D.

Olomouc
2017

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma: „Poradci používající nevědecké metody poradenství“ vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedl jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Prostějově dne 26. března 2017

Ing. Miloslav Ponkrác

Poděkování

Děkuji PhDr. Matúši Šuchovi, Ph.D., vedoucímu práce, za odborné vedení, jeho ochotu, čas a cenné rady, které mi při vedení této práce poskytl.

Obsah

1	Nevědecké poradenství	9
1.1	Definice nevědeckého poradenství	9
1.1.1	Časová podmíněnost definice nevědeckého poradenství	9
1.1.2	Lokální podmíněnost definice nevědeckého poradenství	10
1.2	Vznik nevědeckých metod poradenství	10
1.2.1	Příklad frenologie	11
2	Hlavní proudy nevědeckého poradenství	12
2.1	Rozšířenost různých druhů nevědeckých metod	12
2.2	Astrologie	13
2.2.1	Hlavní směry dle lokality vzniku	13
2.2.2	Čínská astrologie	14
2.2.3	Západní astrologie	15
2.3	Homeopatie	21
2.3.1	Vědeckost a nevědeckost homeopatie	21
2.3.2	Podstata homeopatie	21
2.3.3	Homeopatické léky	22
2.4	Léčitelství	23
2.5	Numerologie	24
2.5.1	Původ numerologie	24

2.5.2	Důvod volby numerologického poradenství	24
2.5.3	Určení vlivu jména	25
2.6	Tradiční čínská medicína	25
2.6.1	Taoismus	26
2.6.2	Podstata tradiční čínské medicíny	28
2.6.3	Odlišnosti proti západním metodám	28
2.6.4	Odlišnosti terminologie TCM a vědy	29
2.7	Výklad karet	30
3	Metodologický rámec výzkumu	31
3.1	Úvod	31
3.2	Formulace problému	32
3.3	Posun výzkumu ke kvalitativnímu směru	33
3.4	Cíle výzkumu	34
3.5	Výzkumné otázky	34
3.6	Zkoumaný soubor	35
3.6.1	Vymezení základního souboru	35
3.6.2	Relativních zastoupení poradenských metod	36
3.7	Výběr vzorku	37
3.8	Etické problémy a jejich řešení	38
3.8.1	Anonymizace účastníků výzkumu	40
3.9	Psychodiagnostické nástroje	40
3.9.1	NEO Big Five	41
3.9.2	LMI test	44
3.10	Organizace a průběh výzkumu	45
3.10.1	První předvýzkum	45

3.10.2	Druhý předvýzkum	46
3.10.3	Metody sběru dat	47
3.11	Analýza kvalitativních dat	49
3.11.1	Základní podoba textu	49
3.11.2	Redukce textového materiálu	49
3.11.3	Analýza textového materiálu	49
3.12	Analýza kvantitativních dat	50
3.12.1	Shapiro-Wilkův test normality	50
3.12.2	Jednovýběrový Wilcoxonův test	51
3.12.3	T-test	52
4	Výsledky výzkumu	53
4.1	Výsledky kvalitativního výzkumu	54
4.1.1	Výběrový soubor	54
4.1.2	Vytvořené trsy	56
4.1.3	Vztah k poradenské metodě	57
4.1.4	Vztah k vědě a vědeckým poznatkům	58
4.1.5	Vztah k vědcům a vědecké obci	60
4.1.6	Vztah k vzdělávacímu systému	61
4.1.7	Vztah k sebevzdělávání	62
4.1.8	Vztah ke klientům	62
4.2	Výsledky kvantitativního výzkumu	64
4.2.1	Výběrový soubor	64
4.2.2	Výsledky NEO-FFI testů	66
4.2.3	Testy normálního rozdělení	66
4.2.4	Neparametrický test	66

4.2.5	Parametrický test	67
4.2.6	Závěry kvantitativního výzkumu	68
5	Diskuse	69
6	Závěr	72
7	Souhrn	74
	Seznam použité literatury	78
	Přílohy	81
	Zadání diplomové práce	82
	Abstrakt v českém jazyce	84
	Abstrakt v anglickém jazyce	85
	Ukázkový rozhovor	86

Úvod

Poradenství a poradenská činnost, je velice široká oblast, kterou je možné definovat jako aplikovaný obor, který pomáhá lidem v nesnázích či při rozhodování. Může jít o činnost neplacenou či placenou.

Samotná potřeba lidí vyhledávat radu u jiných lidí je stará jako lidstvo samo. Je to součástí sdílení znalostí a dovedností v lidské komunitě a společnosti, tedy ke specializaci různých lidí, které v konečném důsledku vedly k rozvoji lidstva a civilizace.

Názory lidí, kdo je kompetentní jim poradit se vyvíjejí. Lze se domnívat, že původní vykonavatelé poradenských služeb byli zejména stařešinové, představitelé náboženství (kouzelníci, šamané), a v neposlední řadě také osoby, kteří měli různé speciální znalosti – jako např. astrologové, kartářky, apod.

Lidé netrvali vždy na tom, aby poradce pracoval striktně podle vědeckých metod. Jsou ochotni nechat si poradit od osob, které používají metody, které věda neuznává či částečně neuznává. Zdá se, že klíčové je přesvědčení, že klient se domnívá, že daný člověk mu je schopen efektivně poradit – což se u laiků nekryje nutně s představou pouze striktně vědeckého poradenství.

Do jisté míry se jedná také o historickou záležitost. Moderní věda v současné podobě se současnou metodikou práce existuje – z historického pohledu – velice krátce v porovnání s celkovou historií a vývojem lidstva. Přičemž se dá předpokládat, že potřeba lidí po poradenských službách existovala odedávna. Lidé se snažili naplnit svou potřebu po těchto službách na základě tehdejší nabídek a možností – takových, jaké byly k dispozici v té které době či etapě historie a lidstva.

K tématu této práce mě přivedla kromě vlastní zvědavosti také touha poodhalit tajemství úspěchu a přístupu ke klientovi i poradců, kteří nesledují vědeckou linii ve svém poradenství. Hledal jsem proto v databázi vědeckých prací studie, které se

tímto tématem zabývají. K mému úžasu jsem zjistil, že detailnější studie věnující se objektivně a nezaujatě tomuto tématu prakticky neexistují.

Cílem této diplomové práce je provést orientační zmapování metod a postupů práce poradců, kteří používají nevědecké metody v práci s lidmi. V rámci tohoto mapování prozkoumat jejich vztah ke klientovi, metodě i práci. Zároveň orientačně popsat jejich osobnost a vzdělání.

Kapitola 1

Nevědecké poradenství

1.1 Definice nevědeckého poradenství

Definovat nevědecké poradenství je velice jednoduché. Jak lze dovést ze samotné zápornky „ne-“ ve slově „nevědecké“, jedná se o opak vědeckého poradenství. Můžeme tak označit jakýkoli druh poradenství, které používá – ať už celkově, nebo jen nějakou svou částí – metody nepodporované či neuznávané současnou vědeckou obcí.

Nevědecké poradenství je tedy každý druh nebo metoda poradenství, který splňuje minimálně jeden z následující trojice bodů:

1. Neopírá se o současné vědecké poznání či mu dokonce přímo odporuje.
2. Používá metody či techniky, které nejsou podloženy uznávanou vědeckou teorií.
3. Není uznáván současnou vědeckou obcí.

1.1.1 Časová podmíněnost definice nevědeckého poradenství

Samotná věda není statická. Věda se v průběhu času vyvíjí, s čímž přicházejí také proměny vědeckých názorů a tvrzení. Některé dříve uznávané vědecké teorie byly vyvráceny dalším vědeckým poznáním, pozorováním a zkoumáním. Na druhé straně vyvstaly další teorie, které dříve věda neuznávala či neznala. Dochází tak k neustálým proměnám toho, co je v té které době uznáváno za vědecké nebo nevědecké. Reflektuje se tak vývoj vědy jako takové.

Spolu s vývojem vědy se proměňuje i náhled na vědeckost či nevědeckost daného druhu a metody poradenství. Určitá metoda poradenství dříve uznávaná jako vědecká mohla dalším poznáním nabýt statusu nevědeckého. Stejně tak metoda dříve vědou neuznávaná může později – pokud to potvrdí vědecký výzkum – nabýt vědeckého statusu.

1.1.2 Lokální podmíněnost definice nevědeckého poradenství

Věda a vědecké obce mají určitou interakci a provázanost s místem svého působení. Ten vytváří vzájemný tlak ze strany okolních proměnných, a zároveň přináší protitlak ze strany vědců a vědy. Tyto proměnné mohou být např. kulturního, finančního, komerčního, politického, či jiného rázu.

Například je těžko představitelné prohlásit přímo v Číně tradiční čínskou medicínu a akupunkturu za striktně nevědeckou metodu. Jiným příkladem může být rozšířené používání homeopatie ve Francii či USA, kde její používání proplácení dokonce zdravotní pojišťovny, a přímo nařizují, kde má být homeopatie použita jako levnější metoda léčení namísto jiných zdravotnických metod.

1.2 Vznik nevědeckých metod poradenství

Nevědecké metody poradenství vznikly většinou jako kdysi uznávané metody poradenství. Používaly se jako obecně uznávané po poměrně dlouhý čas, který způsobil, že se natolik etablovaly, že jejich používání neskončilo ani tehdy, když v průběhu historie došlo k jejich vyloučení z vědy.

Dalším způsobem, jak vznikly dnes vědeckou obcí neuznávané metody poradenství, byly náboženské obřady a rituály. Jejich předstupněm byl kmenový kouzelník či šaman, který se postupně utvářel jako specializace oddělující se z funkce krále či vůdce kmene (Freud, 1991). Postupně se vyvinuly až do funkce dnešním náboženských církví.

Vztah vědy a náboženství je komplikovaný, a to zejména v psychologii samotné. Prozkoumat toto téma by vydalo na nesmírně rozsáhlý soubor prací a výzkumů. Vzhledem k tomu, že nábožensky směřující metody poradenství jsou do značné míry odlišnou větví poradenství než běžné nevědecké metody poradenství, rozhodl jsem

se v rámci svého výzkumu vyloučit poradenství a pomoc realizovanou skrze církev a kněží.

1.2.1 Příklad frenologie

Takovým typickým příkladem je např. frenologie. Spatřila světlo světa kolem roku 1800 pod názvem kranologie či kranioskopie rakouským anatomem, lékařem a patologem Franzem-Josefem Gallm (1758–1828) (Hartl, 2000, str. 171). Jeho žák Johann G. Spurzheim ji pak roku 1805 přejmenoval na frenologii. Vycházela z předpokladu, že lebka kopíruje tvar mozku. Mozek se dle Galla skládá z 27 částí (tzv. orgánů). Každá část má mít na starosti určitou funkci či vlastnost. Jedna se např. pojí s moudrostí, jiná s pýchou, se smyslem pro humor nebo třeba s náboženským cítěním.

Frenologie se v 19. století stala velice populárním oborem. Vycházelo o ní obrovské množství knih. Intenzivně se využívala při výběru zaměstnanců, stejně jako kriminalisté jí používala jako jednu z vyšetřovacích metod své praxe.

Původní frenologie byla jako celek vědecky zavržena, nicméně nelze to říci tak jednoznačně. Frenologie byla hlavně předběhnuta ve 20. století rozvojem vědeckého poznání mozku. Ten byl založen na mnohem přesnějších a detailnějších metodách, a frenologie byla tváří v tvář moderní anatomii a fyziologii zoufale nepřesná. Na jedné straně moderní neurověda převzala od frenologie některé představy o funkční specializaci určitých částí. Na straně druhé neurověda prokázala, že většina mentálních aktivit zapojuje více částí najednou – což vede k daleko složitějším schémátům a teoretickým závěrům.

Dnešní věda považuje – zcela právem – frenologii za překonanou. Na druhé straně nebyla ani tak vyvrácena v celém svém rozsahu, jako spíše nahrazena mnohem progresivnějšími a přesnějšími neurovědními disciplínami. Ty sice některé její teze částečně potvrdily, na druhé straně většinu tezí frenologie naopak vyvrátily.

Kapitola 2

Hlavní proudy nevědeckého poradenství

2.1 Rozšířenost různých druhů nevědeckých metod

Nevědeckých metod poradenství je obrovské množství. Kromě toho neustále vznikají další druhy a směry nevědeckých poradenství, stejně jako jiné odcházejí ze scény. Ačkoli nevědeckých metod poradenství je velice mnoho, jen několik málo z nich je výrazněji rozšířených. Často jsou to metody velice staré, mající za sebou stovky, někdy i tisíce let historie a používání.

Kromě těchto „stálic“ existuje obrovské množství dalších nevědeckých poradenských metod, které se střídají spíše na základě módy. Bývají velice krátkodobé, některé z nich jsou čas od času znovu pravidelně probouzeny, ale valná většina z nich po jednorázovém boomu zapadne úplně a navždy do zapomnění. Sem patří zejména metody vznikající v rámci hnutí New Age, které generuje – zejména původem z lokalit nacházejících se v USA – nové a nové způsoby léčení a poradenství v rychlé frekvenci. Tato americká anomálie zřejmě souvisí se schopností občanů USA výborně se prezentovat a vyvolávat příznivý dojem, což jsou v USA velice ceněné dovednosti pěstované a vštěpované již od útlého dětství.

Tato kapitola se věnuje nejrozšířenějším nevědeckým metodám poradenství, které jsou velice často využívány.

2.2 Astrologie

Astrologie je nazvána podle dvojice řeckých slov „hvězda“ (astron) a „slovo“ (logos) (Rejzek, 2001). Dříve se používal také český termín hvězdopravectví. Jedná se o metodu, jejíž podstatou je hledání souvislostí mezi polohami různých nebeských objektů a vlivem těchto poloh na nejrůznější pozemské děje.

Astrologie a astronomie byla po dlouhá tisíciletí vnímána a provozována jako jediný společný obor. Ba dokonce to byly právě výklady vlivů nebeských těles na nejrůznější oblasti lidského počínání, které financovaly rozvoj astronomie po mnoho staletí. Definitivní odloučení současné vědecké astronomie od astrologie se datuje teprve od 17. století (Vanýsek, 1998).

Astrologie zahrnuje celou řadu poradenských metod a technik, někdy i výrazně odlišných. Jejich společným rysem je použití pozic nebeských objektů – ať už hvězd, planet, planetek či průsečíků různých nebeských dějů – jako podkladu pro získávání informací a předpovědí.

2.2.1 Hlavní směry dle lokality vzniku

Vznik astrologie je jednou z vývojových fází každé déle trvající kultury, jak popisuje např. Vanýsek (1998, str. 10): *„Pozorování hvězdné oblohy umožnilo lidem nejen pochopit smysl času a prostoru a využít je pro orientaci jak na souši, tak – a to především – na moři. Poznali, že postavení nebeských těles má jistou vypovídací hodnotu. Odhad běhu příštích událostí je každodenní činností každého z nás.“*

Je proto logické, že astrologie vznikla prakticky v každé rozvíjející se civilizaci. Komunikace mezi různými vzdálenějšími civilizacemi byla v historických dobách omezena, informace za hranice říší se prakticky nešířily. Proto v každé oblasti vzniklo vlastní pojetí astrologie s různými přístupy a technikami. Astrologické metody, přístupy a techniky různých civilizací vykazují velmi často tak diametrální odlišnosti, že jsou mezi sebou vzájemně nepřenositelné.

Proto vzniká celá řada odlišných směrů astrologie podle místa svého vzniku. Základní směry astrologie jsou pojmenovány podle lokalit svého vzniku. Zde je výčet některých z nich:

- Aztécká astrologie

- Babylónská astrologie
- Čínská astrologie
- Mayská astrologie
- Védská astrologie
- Západní astrologie

Každý astrologický směr je dle doby a lokality vzniku postaven na ideové kostře vůdčí filozofie dané oblasti a daného období. V českých zemích je používána převážně Západní astrologie a Čínská astrologie. Proto se v dalším textu, stejně jako ve výzkumu samotném, soustředím pouze na tyto dva převažující směry.

2.2.2 Čínská astrologie

Pod názvem Čínská astrologie je založena na původním čínském kalendáři odvozeném od pohybu Měsíce. První lunární kalendář byl vytvořen v roce 2637 př.n.l. (Katarina's page: Heslo Čínská astrologie). Čínská astrologie tak více připomíná rozšířený kalendář než astrologickou metodu.

Každému roku v kalendáři je přiřazeno jedno z dvanácti znamení čínského zvěrokruhu: myš, buvol, tygr, králík, drak, had, kůň, ovce, opice, kohout, pes a vepř. Začátky a konce znamení nesouhlasí s počátkem a koncem roku, ale jsou posunuty oproti kalendářnímu roku podle probíhajících měsíčních fází.

Vystřídáním všech dvanácti znamení čínského zvěrokruhu vzniká dvanáctiletý cyklus. Každý dvanáctiletý cyklus patří do nějakého čínského živlu, kterých je celkem pět: kov, voda, oheň, dřevo, země.

Kombinací čínských živlů a čínských znamení vzniká 60 let dlouhý cyklus. Základem je pak teze: Historie se opakuje každých 60 let.

Čínský kalendář a Čínská astrologie jsou brané velmi vážně zejména v Číně, ale i u západních manažerů. Sám autor této práce byl několikrát lustrován při realizaci pracovních projektů (elektronika a programování) ze strany vyššího managementu podle Čínské astrologie. Dokonce při své práci v USA byl zařazován do týmů podle svého čínského znamení, což se dozvěděl až po ukončení projektu.

Astrologie, ať čínská či západní, je v USA velmi rozšířená a používaná v praktickém životě, na což si stěžuje i řada českých vědců, např. Vanýsek (1998, str. 9). Při svých vědeckých přednáškách v USA jsou často čeští vědci, zejména astronomové a fyzici, tázáni na různé detaily kolem astrologie, protože jsou považováni z titulu své odbornosti také za kované astrology.

Druhy zakázek řešené čínskou astrologií

Čínská astrologie řeší – jako poradenská metoda – především dva druhy zakázek:

1. Zjišťování charakteristiky osobnosti podle čínského znamení.
2. Zjišťování slučitelnosti dvou a více lidí – obchodních či životních partnerů, lidí v týmu, apod. – podle vzájemné kompatibility či nekompatibility čínských znamení spolu s jejich osobnostmi a obvyklými způsoby jednání a spolupráce, které z toho vyplývají.

Čínská astrologie se nepoužívá pro odpovědi na otázky, volby vhodného směru při rozhodování ve více možnostech, ani pro předpovědi budoucnosti. V případě takových zakázek je používána čínská předpovědní metoda I-ťing, která je specializovaná a zaměřená na tyto druhy zakázek.

V českých zemích jen málokdo nabízí poradenské služby čistě podle Čínské astrologie, většinou je používána jako doplněk v kombinaci s jinou hlavní metodou.

2.2.3 Západní astrologie

Západní astrologie vychází ze zcela odlišné filozofie, než čínská. Zatímco Čínská astrologie je vystavena na taoismu, Západní astrologie se opírá o západní tradici hermetismu a mystiky.

Hermetismus

Západní tradice hermetismu a mystiky vychází z učení Herma Trismegista. Tento autor mnoha děl, napsaných přibližně kolem začátku našeho letopočtu, je historicky dosti záhadnou osobou. Jméno Hermes Trismegistos znamená v řečtině „Hermes třikrát moudrý“. V latině se někdy jeho jméno překládalo jako Mercurius ter Maximus.

Příjmení „tříkrát moudrý“ odkazuje na dokonalou znalost veškeré trojice velkých nauk: alchymie, astrologie a magie.

Z doby pozdní Antiky se dochoval soubor 14 až 18 řecky psaných textů Corpus hermeticum z většiny připisovaných Hermovi Trismegistovi. V českém překladu je vydal např. Chlup (2007). Spisy vznikly v 1. až 2. století n.l. v Alexandrii. Ve skutečnosti nejsou zachované přímo, ale jako středověké renesanční opisy, což je u antické literatury běžné. Pravost a souhlas textu byla ověřena v mnoha citacích ve starších pramenech.

Značného významu dosahuje nápis zvaný „Smaragdová deska“ (Tabula Smaragdina). Jedná se o krátký text, nicméně těžko pochopitelný. Tvoří ideový základ hermetismu. (Nakonečný, 1994).

Evropská astrologie byla mnoho století pronásledována a kritizována církví. Nakonec byla v Evropě prakticky vymýcena a dochovala se díky arabským učencům a univerzitám. Ve středověku se postupně – obohacena o arabské prvky – vracela do Evropy. Velký rozvoj astrologie zažila v období renesance, kde byla velice zdokonalena o mnohé přesnější techniky a nové poznatky. To nakonec vedlo na konci renesance k rozdělení astrologie do dvojice oborů: astrologie a astronomie (Vanýsek, 1998).

Odlíšnost terminologie astrologie a vědy

Při výzkumu astrologie a astrologických poradců je třeba překonat jednu obtížnost. Astrologie obsahuje „chytáky“ ve své používané terminologii.

Západní astrologie, stejně jako astrologičtí poradci, používají svou vlastní terminologii a slovník. Řada používaných termínů má odlišný význam oproti dnes běžně používanému významu v astronomii. Často se jedná o původní významy řeckých či latinských slov v době vzniku západního pojetí astrologie. Je třeba to mít na vědomí při hledání souvislostí a výzkumu.

První příklad: Planeta je jakýkoli objekt, který na obloze viděné ze Země mění svou polohu vůči hvězdám. Proto jsou v astrologii nazývány planetami také slunce a měsíc. Ze stejného důvodu je planetou také pluto, bez ohledu na to, jak bylo zařazeno vědeckou astronomií.

Druhý příklad: Znamení zvěrokruhu, přestože se jmenují stejně, jako některá souhvězdí na obloze, nemají s těmito souhvězdími naprosto nic společného. Je proto jedno, kolik je souhvězdí na zvěrokruhu, stejně jako je nepodstatné, že na zvěrokruhu je dnes 13 souhvězdí včetně Hadonoše, protože znamení nejsou souhvězdí. Znamení představují dráhu slunce na pozemské obloze (zvěrokruh) rozdělenou na přesně stejných dvanáct dílů (dvanáctin kruhu). Každá dvanáctina kruhu je samostatným znamením, zcela bez ohledu na hvězdy a souhvězdí, která pod nimi leží.

Je třeba astrologickou terminologii brát jako cizí jazyk. Konzultoval jsem při výzkumu některé termíny s astronomem. Výsledkem byla řada nedorozumění, dokud jsem nepochopil, že stejné slovo má jiný význam v astrologii a jiný význam v astronomii.

Podstata astrologie

Západní astrologie je založena na zkoumání vzájemného vlivu různých nebeských těles a geometrických bodů (Cornelius, Hyde, Webster, 1996).

Klíčový vliv v západní astrologii hraje slunce. Vliv slunce je podchycen skrze zvěrokruh a jeho dvanáct znamení: beran, býk, blíženci, rak, lev, panna, váhy, štír, střelec, kozoroh, vodnář, ryby. Jakékoli jiné objekty než slunce získávají svou energii a sílu od slunce. Proto je velice důležité, v jakém znamení a části znamení se daný objekt nachází.

Z nebeských objektů, jejichž pozice se zjišťují a používají pro astrologické poradenství, se používají základní planety (s přihlédnutím k astrologickému významu termínu „planeta“): slunce, měsíc, merkur, venuše, mars, jupiter, saturn, uran, neptun, pluto. Tato sada je často doplňována o řadu dalších objektů, zejména některých planetek (populární je zejména chiron).

Kromě reálných objektů astrologie používá také tzv. „fiktivní body“, což jsou místa neobsahující žádný objekt. Většinou představují významné body oběžných drah různých planet: měsíční uzly, lilith, apod.

Nebeské objekty a děje probíhají v trojrozměrném prostoru, se kterých se složitě a náročně pracuje. Astrologie proto využívá faktu, že většina planet se snaží pohybovat v rovině dráhy země kolem slunce (zvěrokruhu). Polohy nebeských objektů jsou znázorněny na listu papíru v tzv. kolečka horoskopu – promítnuté do roviny zvěrokruhu. Vzniká tím určitá malá chyba, ale jedná se o obrovské zjednodušení práce:

s dvojrozměrnou geometrií na listu papíru se mnohem snáze mentálně pracuje, než s objekty v plném trojrozměrném prostoru.

Podstatou astrologovy práce je posoudit na základě působení energií a charakterů mnoha nebeských objektů celkový výsledný efekt. Energie a charaktery jednotlivých objektů a bodů spolu vzájemně interagují a vzniká různý výsledek podle vzájemných pozic těchto objektů. Astrologický poradce tedy musí udělat syntézu, být schopen zjistit celek působení všech nebeských objektů. K tomu používá další techniky, např. aspekty planet, astrologické domy a další.

Podstatou astrologického poradenství je tedy vyložit celek působení všech nebeských objektů. A dále učinit patřičné závěry podle zakázky, kterou od klienta dostal. Od prostého pasivního výkladu; přes možnosti kompenzace či eliminace některých nepříznivých vlivů; až po vlastní ovlivňování výsledných energií (skrže volbu času či místa, protože v různém čase a místě mají nebeské objekty různé pozice a dávají tedy různé výsledné energie).

Různé směry západní astrologie

Astrologie obecně pracuje při výkladu s energiemi a jejich proměnami. Na základě analogie energií a charakterů nebeských objektů se odvozují energetické děje v určitém člověku, firmě, společnosti, státu, apod. Samotná teorie astrologie popisuje, jak se účinky té které energie či soustavy energií projevuje. Určitá volnost pak je v aplikaci filozofie, proč tomu tak je – a co je příčinou daných energetických zákonů. Proto vzniklo mnoho astrologických směrů podle toho, jak ta který směr aplikoval tu kterou filozofii.

1. **Tradiční astrologie** pracuje dosti osudově a nesmlouvavě. Zaměřuje se více méně na předpovědi, a to jak událostí v životě lidí, tak světových událostí. Používá některé astrologické techniky, které nejsou obvyklé v jiných astrologických směrech, např. dotazovou astrologii, elekční astrologii, apod.
2. **Psychologická astrologie** je aplikace vědeckých psychologických směrů jako podkladových teorií pro vysvětlení příčinných souvislostí v osobnosti a vývoji člověka do astrologie. Protože astrologie pracuje přirozeně s energiemi, první syntézy astrologie a psychologie přebíraly psychodynamické směry astrologie. Velice přímočará je aplikace pojetí Carla Gustava Junga, což byly počátky

psychologické astrologie. Dá se říci, že horoskop zde slouží pro diagnózu energetických procesů – tedy afektivních a energetických dějů v podvědomí člověka spolu s předpovědí vývoje a změn v životě člověka.

Pokud bychom přijali psychologickou astrologii, podle tvrzení astrologických poradců, astrologie má oproti psychologii dvě výhody: a) Čtení rysů osobnosti není závislé na klientovi, horoskop se nemění podle nálady či kondice člověka. Není závislé ani na pravdomluvnosti či ochotě člověka spolupracovat. b) Je možné přechít vývoj do minulosti i budoucnosti. Je tak možné přechít např. rysy malého dítěte a předvídat možné problémy mnoho let dopředu. Není problém diagnostikovat dítě v tak raném věku a získávat informace, které psychologie umí testovat pouze na dětech mnohem starších.

- 3. Humanistická a transpersonální astrologie** je velice rozšířený směr v českých zemích. Vcelku nepřekvapí, že navazuje na analogické psychologické a filozofické směry rozšířené zejména v USA. Jedná se o směr původně vyvinutý z psychologické astrologie, který řešil zhruba stejné kritické připomínky jako psychoanalýza v psychologii. Důraz se klade na smysl a růst. Člověk se chápe jako potenciál, cílem je rozvinout maximum možností jedince a jeho seberealizaci. Tento směr je velice pozitivní, nemluví o negacích, problémech či nepřízních, ale chápe je jako příležitosti a vývojové možnosti.

Humanistická a transpersonální astrologie má principiální problém s předpovědmi. Staví na tezi absolutní svobodné vůle člověka neomezené vůbec ničím vnějším. Možnost astrologických předpovědí tak tvoří určitý konflikt, se kterým se tento směr astrologie obvykle vypořádává popřením této astrologické možnosti. Např. český kodex humanitárního a transpersonálního astrologa dává morální závazek nepoužívat astrologii jako předpovědní metodu, nebo alespoň předpovědi nebrat vážně.

- 4. Zdravotní astrologie** se věnuje diagnostice nemocí, jejich průběhu a léčení. Zabývá se také volbou vhodného času pro léčebné zásahy, pro co nejhladší průběh a rekonvalescenci. V ještě relativně nedávné minulosti byla řada lékařských zákroků velice rizikových, např. operace pacient často nepřežil.

Zdravotní astrologie je poměrně složitá, a používaným přístupem a metodami se velice blíží tradiční astrologii. Většina standardních astrologů není znalá pro tento druh zakázek. Některá pravidla zdravotní astrologie se stala v mnoha státech světa používaná v lidových moudrostech, např. neoperovat tu část těla,

která přináleží znamení, ve kterém se momentálně nachází měsíc. Např. srdce se nemá operovat, je-li měsíc ve znamení lva.

5. **Spirituální astrologie** je založena na hledání příčin energií a událostí v náboženských konceptech. Používají se zde minulé životy, reinkarnace, karmy, řeší se nezvládnuté úkoly minulého života, hledá se úkol(y) současného života. Více méně se jedná o syntézu New Age s astrologií.
6. **Vztahová astrologie** řeší partnerské vztahy. Tedy jakého si vybrat partnera. Jak dosáhnout co nejlepšího partnerství s daným člověkem. Řešení partnerských neshod, apod.
7. **Elekční astrologie** neboli volba vhodné doby. Zvolení nejlepšího datumu, času a místa pro založení firmy, pro uspořádání svatby, pro volbu nebezpečné cesty, pro uskutečnění nejisté lékařské operace, pro zvolení do funkce, jednoduše pro jakoukoli důležitou akci.
8. **Ekonomická astrologie** je použití předpovědních možností astrologie pro burzovní spekulace. Prakticky v každé knize o obchodování na burze najdete pasáž i o stručných doporučeních, za jakých konstelací lze očekávat jaké výkyvy kurzů. Dokonce i profesionální počítačové programy pro obchodování na burze mají zabudováno sledování některých planetárních konstelací, o kterých se věří, že mají ve finančnictví vliv. Zřejmě jsou ekonomové také trochu pověřiví. Nicméně detaily ekonomické astrologie se tají, a obvykle zůstávají skrytým tajemstvím těch, kteří se této oblasti věnují.

Druhy zakázek řešené západní astrologií

Rozsah poradenských služeb nabízené západní astrologií je velice široké. Jedná se asi o nejuniverzálnější nevědeckou poradenskou metodu, která je schopná řešit velmi široké rozpětí velmi různorodých druhů zakázek. Přehled základních možností je v předchozí části „Různé směry západní astrologie“.

Nejčastější zakázky se týkají partnerských vztahů a předpovědí budoucnosti. Asi polovina zakázek je řešení nejrůznějších problémů a potíží, druhá polovina je o zvědavosti a zájmu se něco dozvědět. Jiné zakázky z jiných směrů laici obvykle nepožadují, další možnosti astrologie jsou požadovány spíše lidmi, kteří o možnostech astrologického poradenství vědí více.

2.3 Homeopatie

Na počátku homeopatie stál německý lékař, chemik a překladatel Samuel Fridrich Christian Hahneman. Zformuloval a publikoval ji už v 90. letech 19. století, ale své hlavní dílo „Organon der rationellen Heilkunde“ publikoval až roku 1810 v Lipsku. Velice rychle se rozšířila i do českých zemí, kam se dostla už roku 1817 zásluhou vojenského štábního lékaře dr. Matyáše Marenzellerera (Heřt, 2010).

Svůj název dostala homeopatie složením dvojice řeckých slov: homois (shodný, podobný) a pathos (nemoc, bolest, vášně) (Rejzek, 2001).

Homeopatie je alternativní poradenská metoda, která je založena na zkoumání člověka a jeho symptomů jako celku. Termín „symptomy“ v homeopatii má význam široce přesahující lékařský význam tohoto slova, a zřejmě byl použit proto, že homeopatie se na svém počátku etablovala jako striktně lékařská metoda. Symptodem se rozumí jakýkoli projev či rys osobnosti člověka, včetně jeho myšlení, cítění, jednání, vztahů, oblíbené barvy, apod. Homeopatie je tak metodou integrující v sobě lékařství a psychologii s tím, že posuzuje člověka jako celek a léčí jej jako celek.

2.3.1 Vědeckost a nevědeckost homeopatie

Přístup lékařů a vědců k homeopatii je nejednoznačný. Na jedné straně existují vědecké týmy, které se zabývají homeopatií. Na straně druhé sílí mezi vědci hlasy pro vyloučení homeopatie z vědy zcela. V řadě států patří homeopatické léky do léčby hrazené zdravotními pojišťovnami, např. ve Francii – často přímo preferované léčby, protože pro pojišťovny je velice lákavá láce homeopatického léčení a léků.

Zdá se, že v posledních letech sílí tlak vědců na jasné stanovisko vedoucí k celkovému vyloučení homeopatie z vědy (Heřt, 2010). Homeopatie je tak nejspíše oborem, který začal od konce 20. století procházet procesem změny oficiálního statutu z vědecké metody na nevědeckou metodu.

2.3.2 Podstata homeopatie

Základním principem homeopatie, který je velice kontroverzní a často kritizovaný z vědeckých kruhů, je zásada „podobné se léčí podobným“. Ta se jako základní axiom

této metody uvádí mezi homeopaty a v homeopatické literatuře jako latinská fráze „similia similibus curentur“.

Pro dokreslení této metody je v homeopatické literatuře uváděno rozdělení léčebných metod na protikladnou dvojici léčebných metod:

1. **Alopatická medicína** – léčení a napravování chorob a symptomů pomocí léků či metod, které způsobují opak původních symptomů.
2. **Homeopatická medicína** – léčení a napravování chorob a symptomů pomocí léků či metod, které způsobují stejné příznaky, jako je původní symptom.

2.3.3 Homeopatické léky

Homeopatické léky jsou zdrojem velké kritiky a kontroverze. Fungují na principu informace, která se přenesla na původně neutrální nosič, který je např. obyčejný cukr nebo líh. Při výrobě homeopatických léků figuruje na jejím počátku účinná látka, která se postupně ředí a „potencuje“ – informace z této účinné látky se přenáší na nosič a posiluje svůj účinek. V průběhu procesu výroby se homeopatický lék mnohokrát ředí, což nakonec vede k tomu, že ve finálním produktu není ani jedna molekula původní účinné látky, a veškerá informace je přenesena na původně neutrální nosič a mnohonásobně zesílena.

Právě nepřítomnost jakéhokoli množství účinné látky v chemické podobě vyvolává značnou kritiku z vědeckých kruhů. Stupeň zředění je často tak vysoký, že mnohonásobně přesahuje množství molekul původní účinné látky spočítané skrze Avogadrovu konstantu určující počet částic v 1 molu látky. V homeopatických přípravcích se tak s velmi vysokou pravděpodobností nevykytuje žádná molekula účinné látky (Heřt, 2010).

Nízké zředění léku je považováno homeopaty za málo účinné, a proto se používá v případech, kdy si nejsou zcela jisti správnou volbou léku. Účinek homeopatického léku v nízkém zředění do potence 6 CH (= 6 x zředěno v poměru 1:100) lze zrušit pouhým vypitím šálku kávy. Při vysokých zředěních, např. 30 CH (= 30 x zředěno v poměru 1:100) už nelze účinek léku zrušit žádným způsobem.

Vlastnosti každého homeopatického léku jsou takové, že:

- U (zdravého) člověka bez symptomů, které má homeopatický lék napravit či léčit, nastane vyvolání těchto symptomů.
- U člověka se symptomy, které má homeopatický lék napravit či léčit, nastane zrušení nebo potlačení těchto symptomů.

Výše uvedené vlastnosti zároveň nastiňují metodu testování a vývoje homeopatických léků. Homeopatický preparát se podá určitému počtu lidí, a ti zapisují své symptomy, tedy veškeré změny v myšlení, citění, preferencích, jednání, apod. Statisticky naprostá většina lidí bude spadat do lidí, pro který lék není určen; proto homeopatický lék u nich vyvolá přesně ty symptomy, které má léčit.

2.4 Léčitelství

Léčitelství je obvykle nejasně definovaná kategorie. Některé prameny definují léčitelství jako veškeré alternativní metody, které se snaží člověka léčit. Jiné prameny definují léčitelství jako léčení rukama či energií. V této práci bude používána právě tato druhá definice.

Jedná se především o léčení rukama nebo energií vycházející z těla. Vychází z teorie, že člověk kromě tělesné hmotné schránky má také jemnější a nehmotný energetický obal. Působením na tento energetický obal lze léčit člověka, a to jak po stránce fyzické, tak stránce psychologické – a některé směry jdou ještě dále – lze také měnit osud.

Léčitelství je asi nejméně strukturovaná část celého alternativního proudu. Platí zde, že každý léčitel provozuje svůj vlastní, částečně originální, způsob léčení. Existují pouze náznaky určitých proudů: práce s čakrami (základními sedmi energetickými centry na těle člověka), práce s geopatogenními zónami (některá místa vyžazují ze země škodlivou energii, která ničí zdravý člověka), léčení přikládáním rukou, a psychotronika, což je využití psychických sil člověka k neobvyklým a nadpřirozeným projevům.

2.5 Numerologie

Numerologie je označení pro obrovskou skupinu nevědeckých poradenských metod. Za numerologii se označuje libovolná metoda, která používá čísla k odpovědím na otázky, předpovídání, psychologickému poradenství, stejně jako k poradenstvím v jakýchkoli dalších oblastech (Carroll, 2015). Součástí numerologie je také studium číselných hodnot různých písmen ve slovech, jménech, názvech i termínech.

2.5.1 Původ numerologie

Zakladatelem numerologie, přesněji idejí, které tvoří základní kameny numerologie, je Pythagoras (570–510 př. n.l.), který studoval „mystiku čísel“ a jejich vztah k duši, vesmíru. Věřil, že tajemství vesmíru je ukryto v číslech – jeho zkoumání a zájem se týkal jak matematické oblasti, tak numerologii. Pythagorejská škola se stala nesmírně vlivnou.

Numerologie, ač má kořeny velice dávné, se ovšem málokdy používala samostatně, ale většinou byla součástí jiných poradenských metod či oborů zkoumání (Kelly, 2004). Bývala často svázána např. s matematikou, nebo jinými poradenskými metodami.

Často se numerologie vyskytovala ve svém významu symbolického významu čísel – opět nikoli samostatně – objevuje v mystice či náboženství. Všeobecně známá je např. symbolika čísel v poslední kapitole Bible – Zjevení Janovo: „To je třeba pochopit: kdo má rozum, ať sečte číslice té šelmy. To číslo označuje člověka, a je to číslo šest set šedesát šest.“ (Bible, Zj. 13, 17–18).

Jako samostatná poradenská metoda se numerologie začala používat v různých místech na světě až na přelomu 19. a 20. století. Např. Encyklopedie Britannica uvádí, že samotný termín „numerologie“ se v angličtině objevil až roku 1911.

Symbolice čísel a nápadným číselným shodám se věnoval také Sigmund Freud ve své knize Úvod do psychoanalýzy (1945).

2.5.2 Důvod volby numerologického poradenství

Současná numerologie používá jako základní údaje: Hodnocení číslic v datumu narození, plus hodnocení číselných hodnot jména člověka.

Důvod, proč se numerologie používá či preferuje jako poradenská metoda je dvojitý:

1. Numerologie má velmi příznivou křivku učení: Numerologie je jednoduchá a snadná k naučení. Mnohé jiné nevědecké metody jsou velice složité a vyžadují často roky studia a desetiletí praxe pro zvládnutí dané metody – což platí zejména pro astrologii. Základy numerologie je možné se naučit poměrně rychle, a rychle začít prakticky používat. To způsobuje její oblibu a stále se zvětšující počet osob provozující numerologické poradenství, stejně jako rostoucí počet a prodeje učebnic numerologie.
2. Numerologie je jedinou možnou metodou, která umí hodnotit vliv jmen a názvů. V tom je nezastupitelné žádnou jinou běžnou nevědeckou metodou. Numerologické poradenství se typicky využívá v případech, kdy jde o volbu jména nově narozených dětí, nebo volbu jména firmy – aby to vedlo ke štěstí a úspěšnému osudu. Po numerologickém poradenství sahají také klienti, kteří chtějí změnit či doplnit své jméno, nebo si zvolit přezdívku, pod kterou budou vystupovat.

2.5.3 Určení vlivu jména

Každé jméno má, podle numerologie, určitý vliv – příznivý či nepříznivý. Podle středověkého přísloví „nomen est omen“ (jméno je osud) do značné míry určuje jméno člověka či firmy jejich osud a úspěšnost či naopak neúspěšnost.

Numerologie je jediná alternativní metoda, která se zabývá určením vlivu jména na osud a možnosti člověka a/nebo firmy. Proto je často využívána. Klienti se přicházejí poradit, jaké jméno dát dítěti, či jak změnit své jméno. Podnikatelé se zase chodí poradit, jaké jméno má dát své firmě, aby byla prosperující a úspěšná.

2.6 Tradiční čínská medicína

Tradiční čínská medicína, často zkracovaná jako TCM („Traditional Chinese medicine“), je založena starých čínských lékařských praktikách. Ty zahrnují např. akupunkturu, bylinářství, dietářské terapie, čínské masáže Tui-na, cvičení Qigong, a další. Archeologické nálezy dokladují používání této metody, např. nálezy kostě-

ných akupunkturních jehel, již v době před 7 tisíci lety. Nicméně první písemné doklady jsou datovány nejdříve do 2. tisíciletí před n.l. (Heřt, 2010)

Někdy se pomocí velikostí písmen ve zkratce rozlišuje původní starodávná podoba tradiční čínské medicíny (tcM); od novodobé modernizované dnešní podoby (TCM) (Heřt, 2010).

TCM jako poradenská a léčebná metoda představuje jeden z řady aplikačních oborů, které spojily čínskou tradici s taoistickou filozofií. Další aplikační obory vzniklé z taoismu v čínské kultuře jsou např.:

1. **Feng-šuej:** Harmonizace prostředí člověka – užívané k návrhu bytu, domu, pracoviště . . . , ve kterém bude člověk zdravý, mít šťastné vztahy, a finančně úspěšný.
2. **I-ťing:** Získávání odpovědí na otázky či předpovědi budoucích dějů.
3. **Tai-či:** Čínské bojové umění, často používané jako zdravotní cvičení. Jeho podstatou je využití poznatků TCM a toků energie, a jejich řízení v tělesném pohybu.

Základní charakteristikou TCM je, že je holistická. Nerozlišuje lékařství, psychologii, zdravý životní styl a další – toto vše je integrální součástí metody TCM.

2.6.1 Taoismus

Taoismus, který je dnes spíše moderně a blíže čínské originální výslovnosti nazýván čím dál častěji jako daoismus, je filozofický či náboženský směr. Základem tohoto směru je život v harmonii a souladu s principy a zákony uvnitř „Dao“ (psáno také jako „Tao“). Název „Dao“ je čínské slovo pro cestu.

Taoismus je filozofie, která vysvětluje zákony vesmíru, všeho živého i neživého. Je to všeobíhající filozofie, která zahrnuje materiální i nemateriální aspekty dějů ve světě, a jejich vzájemné vztahy. Vysvětluje příčiny i důsledky, stejně jako zákonitosti, které v neživých i živých dějích probíhají. Na základě těchto zákonitostí pak vznikají aplikované a praktické obory, které vysvětlují: Jak správně žít v souladu s těmito zákonitostmi, jak si udržet zdraví, a další náležitosti.

Základním stavebním kamenem všeho je v taoismu „Dao“ (podle druhu přepisu z čínštiny psáno také jako „Tao“). Dao je obdoba boha, je prvotní příčinou všeho,

a „vše z něho vyrůstá“. Protože Dao není materiální (hmotný svět je pouze jedním z mnoha výtvorů Dao), nedá se také pozorovat ve své úplnosti našimi běžnými prostředky materiálního světa – je tedy neviditelné a nepozorovatelné. Pravdivá a objektivní představa a pochopení Dao v jeho celistvosti naráží na limity mentálních schopností člověka, není to v možnostech člověka. Jakýkoli výrok či představa o Dao jsou nutně neúplné, a tím vlastně nepravdivé. Např. kniha „Tao-te-ťing“ (v překladu Cílka, 2005) začíná svůj text popisem Dao takto: „*Tao, které se dá popsat slovy, není stálé Tao; jméno, které se dá jmenovat, není věčné jméno; bezejmenné je počátkem všeho...*“

Není předmětem této práce popisovat celkový obraz taoismu. Proto se dále omeším pouze na ty teorie taoismu, které tvoří základní východiska tradiční čínské medicíny. Orientální metody a text nepoužívají termín „teorie“, namísto toho mluví o „učení“.

Na rozdíl od západních filozofií, např. hermetismu, se taoismus nijak důkladněji nezajímá o způsob procesu tvoření hmotných věcí z Dao. Pouze konstatuje, že Dao (které je neviditelné) vytváří samo od sebe (již pozorovatelný či viditelný) prazáklad hmoty nazývaný prvotní energie „čchi“. Tato energie „čchi“ je prazákladem veškeré hmoty. A zároveň tak „čchi“ koluje ve všech hmotných objektech (Ando, 2005).

Energie čchi je tedy samotným základem všech hmotných procesů – včetně všech biochemických, fyziologických, ale také psychologických pochodů uvnitř lidského těla. Čchi je nejnižší úrovní hmoty, kterou můžeme jako lidé přímo ovlivňovat. Zásahy a změny na úrovni čchi jsou zároveň velice účinné, protože působíme na nejnižší podstatu hmoty, i jemné zásahy způsobují mohutné změny a efekty. Tradiční čínská medicína jako metoda provádí především diagnostiku stavu čchi, a své zásahy cílí především na změnu čchi.

Energie čchi se rozděluje na různé složky, např. na pasivnější složku jin a aktivnější složku jang.

Energie čchi má tendenci se samovolně přeměňovat do různých forem. Tyto přeměny nejsou nahodilé, ale probíhají přesně podle zákonitostí jako pětice přeměn (pohybů), který taoismus popisuje jako „pětici prvků či živlů“ („wu-sing“).

2.6.2 Podstata tradiční čínské medicíny

Tradiční čínská medicína cílí na práci s energií čchi. Protože čchi je nejnižší hmotnou příčinou, její stav se postupně promítne do stavu všeho ostatního:

1. „**Dobrá čchi**“ má tendenci uzdravovat člověka i jeho duši a vracet veškeré tělesné i duševní funkce do harmonie – a to i při nepříznivých vnějších okolnostech na zdraví či psychiku (vytváří „resilienci“ neboli odolnost). Zdraví a harmonie je tedy zachována i při ohrožujících vnějších podmínkách nebo pokud si nositel do jisté míry ohrožuje zdraví sám (kouření, ...).
2. „**Špatná čchi**“ má tendenci způsobovat nemoci, neharmonie a chaos v těle i duši člověka. Dochází postupně k zesilování problémů a jsou postupně zasahovány i oblasti, které původně byly zdravé.

Přirozenou tendencí čchi je nestálost, neustále se proměňuje v čase. Lidské tělo je propojeným systémem, ve kterém orgány představují transformátory měnící charakter energie čchi. Určitou kvalitu energie přijímají, mění ji, a posílají dále. Z hlediska tradiční čínské medicíny je tak lidské tělo řízeným systémem koloběhů přeměň energie čchi.

Podstatou diagnostiky tradiční čínské medicíny je diagnostikovat problémy v toku energie čchi. Jedná se o možné zadržování energie v nějakých místech, slabosti či síly určitých kvalit energie v různých orgánech a místech. Pokud energie v nějakém místě neproudí správně, porucha postupně zasahuje další a další orgány a rozšiřuje se tak problém do větší a větší části těla.

Podstatou zásahu je rozhodnout o změně toku čchi v nějakém místě lidského těla. Protože lidské tělo je propojený systém, jakýkoli zásah změní svými důsledky toky čchi na řadě dalších míst, nikoli pouze v místě zásahu. Tradiční čínská medicína tak při zásahu musí uvažovat dominový efekt, a je třeba spustit takové změny energie čchi, které se přenosem do dalších oblastí jako celek zharmonizují.

2.6.3 Odlišnosti proti západním metodám

Západní a východní poradenské metody mají odlišné kulturní zázemí, které ovlivňuje také filozofie na tom kterém místě vzniklé:

1. „**Západní poradenské metody**“ jsou více analytické. Mají tendenci nejdříve co nejpřesněji diagnostikovat místo, kde porucha či symptom vzniká. Následně pak cílit případnou pomoc či zásah do daného místa. Je tu silná tendence cílit na určitou ohraničenou část problému, nikoli na celého člověka.
2. „**Východní poradenské metody**“ jsou více zaměřeny na proces a celek. Hlavní zaměření je analýza zákonitostí (časových) změn, které nastávají v případě harmonie nebo poruchy či problému. Případná pomoc či zásah se cílí na obnovení přirozených procesů a změn, aniž by bylo nutné znát přesně místo v těle, kde porucha vzniká.

Důsledkem těchto odlišností je, že tradiční čínská medicína léčí, aniž by znala diagnózu v západním vědeckém smyslu slova. To je tak nezvyklé, že způsobuje obrovské protesty mnoha vědců.

2.6.4 Odlišnosti terminologie TCM a vědy

V rámci realizace výzkumu jsem narazil, stejně jako v případě astrologie, na matoucí terminologii a slovník tradiční čínské medicíny. Protože jsem některé záležitosti v přípravné fázi výzkumu konzultoval s lékařem, nerazil jsem na řadu nedorozumění vzniklých terminologickou odlišností.

Tradiční čínská medicína, a poradci v této metodě, používají některé anatomické termíny v odlišných významech oproti západní vědecké medicíně.

Zde je nutné říci, že na vině terminologických zmatení jsou spíše západní vědci, než čínská terminologie sama. Západní překladatelé ve snaze najít pro čínské termíny vhodná slova v západních jazycích často použili nevhodná slova. Velice často čínské názvy procesů či funkcí překládali západními názvy pro objekty či místa. Proto je vhodné v tradiční čínské medicíně maximálním možným způsobem používat čínskou terminologii, předejte se tím mnoha nedorozuměním.

Tradiční čínská medicína používá v rámci diagnostiky názvy orgánů jako srdce, plíce, žaludek, tenké střevo, tlusté střevo, apod. Používá je ale v jiných významech, než západní lékař – vědec. Pro vědeckého lékaře je orgán určen anatomicky, pro čínského lékaře je orgán určen funkcí v transformaci energie čchi. Například čínský orgán „ledviny“ zahrnuje také funkce, které anatomicky zajišťují nadledviny a další orgány.

Na druhé straně je čínský orgán svázán nejen s fyzickou funkcí, ale také s funkcí psychickou. Obě funkce jsou nedílnou součástí libovolného lidského orgánu. Pro tradiční čínskou medicínu platí, že porucha čchi způsobuje jak fyzické nemoci, tak nemoci psychické, stejně jako změnu afektivity člověka. Pro tradiční čínskou medicínu jsou jak tělesné, tak fyzické funkce rozloženy v orgánech těla.

Každý orgán má tedy kromě fyzické také psychickou funkci, neboli svého „ducha“, který odráží osobnost a nálady s ním spojené. Např. srdce má ducha „šen“, a je s ním mimo jiné spojena emoce radosti (při dostatku čchi) nebo smutku (při nedostatku čchi). Jiným příkladem jsou např. játra, se kterými je spojena emoce hněvu. Tradiční čínská medicína tvrdí, že *„lěčit hněv je obtížné, vyléčit jej možno jenom tehdy, zharmonizují-li se játra“* (Ando, 1995, str. 220).

2.7 Výklad karet

Výklad karet zahrnuje poradenství, do kterého je zahrnuto věštění a předpověď budoucnosti pomocí karet. Alternativně jsou využity karty pouze k tomu, aby rozhodly mezi různými variantami, mezi kterými se klient rozhoduje. Případně odpověděly i na nějakou otázku netýkající se přímo budoucnosti.

Ve skutečnosti výklad karet zahrnuje použití různých druhů karet a různých druhů přístupů k výkladům karet.

Kapitola 3

Metodologický rámec výzkumu

3.1 Úvod

Nevědecké poradenství a nevědečtí poradci jsou fenomény, které mají své kořeny v tisíce let staré historii. Naproti tomu vědecké poradenství založené na vědeckých teoriích, studiích a výzkumech se objevuje z historického hlediska teprve krátkou dobu. Již z toho je zřejmé, že oba principiální přístupy budou spolu koexistovat ještě dlouhou dobu.

Přes zjevnou starobylost nevědeckých metod poradenství dochází při vzájemném kontaktu s vědou, vědci i dnešní moderní společností k dynamickým změnám také na poli nevědeckého poradenství. Rozvoj vědy, stejně jako rozvoj vědeckého poznání, přináší dvojici základní změn i do nevědeckých metod poradenství:

1. Nevědecké metody poradenství postupně integrují do svých metod a postupů alespoň částečně také vědecké poznatky a postupy. Ačkoli samotný princip nevědeckých metod není podložen vědecky, přesto probíhají procesy, kdy nevědečtí poradci obohacují portfolio svých postupů o postupy inspirované vědeckým poznáním.
2. Postupující vědecký výzkum mění v průběhu času názor vědecké obce na to, které obory a metody poradenství jsou vědecké, a které nevědecké. Dochází tak často k přeměně původně vědou uznávaných poradenských metod na nevědecké metody. Tento proces dobře ilustruje případ frenologie. V současné době jsme pravděpodobně svědky procesu vylučování homeopatie z vědecké obce.

Z výše uvedeného je patrné, že nevědecké poradenství probíhá v současné době poměrně bouřlivými změnami, které je způsobeno zejména tlakem rychle rostoucí množství vědeckých poznatků. Současná společnost je čím dál více určována vědou, úspěšnost vědy vytváří tlak i na nevědecké poradce, a mění tak – někdy i radikálním způsobem jak samotné nevědecké poradenské metody, tak způsob práce nevědeckých poradců a v neposlední řadě také motivace samotných poradců k volbě jejich pracovního povolání.

3.2 Formulace problému

Téměř všechny vědecké studie a výzkumy se soustředí na hodnocení a vyvracení samotné podstaty nevědeckých metod. Existuje obrovské množství vědeckých studií, stejně jako vědeckých i populárních textů, které se zabývají vyvracením podloženosti či vědeckosti různých nevědeckých oborů či jejich postupů. Zde je k dispozici velice bohatý materiál, např. Heřt (2010) vydal základní sborník hodnotící nevědecké metody poradenství.

Při hledání vědeckých studií a výzkumů na téma nevědeckého poradenství se mi nepodařilo najít ani jednu práci, která by se objektivně a nestranně zaměřovala na zkoumání vlastní osoby nevědeckých poradců. Zdá se, že vědecký výzkum se zaměřuje spíše na boj proti nevědeckým metodám – což je pochopitelná snaha ze strany vědců, ale není prakticky prováděn objektivní a nehodnotící výzkum nevědeckého poradenství jakožto psychologického a sociálního jevu.

V prostředí povolání nevědeckých poradců navíc existují značné rozdíly v různých státech. Podle lokality působení požívá nevědecký poradce různou společenskou vážnost na stupnici od velké úcty (např. v USA) až po opačný extrém, kdy je nevědecký poradce ostrakizován a vlivem lobbingu vědeckých obcí u zákonodárců mu hrozí v řadě případů trestní stíhání (např. v České republice). Při svém pracovním působení v USA jsem si nemohl nevšimnout, že zde nevědečtí poradci požívají poměrně vysokou společenskou úctu a jsou velice vyhledávaní. Mají dokonce značnou otevřenou podporu i v akademické a vědecké obci – což mě vzhledem k situaci, na kterou jsem byl zvyklý v České republice, až doslova šokovalo.

Tato práce si klade za cíl nijak nehodnotit samotné metody. Namísto toho se zaměřuje na výzkum samotných nevědeckých poradců. Klade si za cíl zjistit, kdo se

stává a volí si povolání nevědeckého poradce, a jaký je jejich přístup k metodě a ke klientům.

Rozhodnutí nehodnotit metody je motivováno zaměřením tohoto výzkumu, které se soustředí na osobu nevědeckého poradce. Oprostit se zcela od jakéhokoli názoru na metody používané nevědeckými poradci vychází v této práci ze snahy o maximální objektivitu tohoto výzkumu – důvodem je tedy dodržení zásad vědecké práce a metodiky.

Vzhledem k rozdílnému přístupu k osobám nevědeckých poradců v různých státech lze předpokládat, že se v závislosti na lokalitě budou lišit rovněž osobnosti nevědeckých poradců, jejich motivace, stejně jako bude rozdílný přístup ke klientům. Zatímco metody nevědeckého poradenství lze snadno vědecky zkoumat víceméně s celosvětovou platností závěrů takových výzkumů, zkoumání nevědeckých poradců bude dávat odlišné výsledky v různých státech.

3.3 Posun výzkumu ke kvalitativnímu směru

Cílem výzkumu je od samého jeho počátku poodkrýt tajemství, jací lidé si vybírají jako povolání nevědecké poradenství, a co je motivuje v jejich práci a vztahu ke klientům.

Co se týká zdrojů a předchozích výzkumů, ty jsou velice chudé. Existuje bohatá nabídka vědeckých pramenů hodnotící jednotlivé metody z hlediska vědy (např. (Heřt, 2010)). Existují dokonce vědecké výzkumy, které zkoumaly, jak nevědecké poradenství vnímají laici a laická veřejnost (např. (Vildová, 2010)). Na osobnost samotných nevědeckých poradců a jejich motivaci k práci a pomoci svým klientům se však nepodařilo přes veškerou snahu dohledat žádný objektivní vědecký výzkum.

Započetí prací na kvantitativním výzkumu a sběru dat, spolu s předtestem ukázal, že za daných okolností, a s přihlédnutím k charakteristikám základního zkoumaného souboru, nebude čistý kvantitativní výzkum příliš užitečný ani vypovídající.

Ukázalo se, že zkoumaná skupina nemá příliš trpělivosti ani ochoty soustředit se na vyplnění delších psychologických testů. Kromě toho u dané cílové skupiny takové testování vytvářelo zřetelný odstup a nedůvěru. Projevovala se značná napětí, netrpělivost a ostražitost u zkoumaných osob. Krátké psychologické testy zase neposkytují dostatek informací. V rámci předtestu a pokusného vyhodnocení takto

sebraných testů bylo zjištěno, že základní osobnostní rysy mají tendenci pohybovat se spíše ve středních hodnotách standardu populace s jen s malými odchylkami od průměru.

V druhé řadě, jak již bylo zmíněno výše, nevědeční poradci jakožto osoby se příliš netěší objektivnímu a nestrannému zájmu vědeckých výzkumníků, a nebylo lze prakticky najít potřebné podklady pro kvalitní kvantitativní výzkum.

Po delší úvaze, a po několika konzultacích se svým vedoucím diplomové práce, bylo rozhodnuto přesunout těžiště výzkumu do kvalitativní oblasti.

3.4 Cíle výzkumu

Cílem výzkumu je provést pilotní mapování poradců používajících nevědecké metody poradenství. Jedná se o výzkum, jeho cílem je:

1. Provést orientační zmapování metod a postupů práce poradců, kteří používají nevědecké metody v práci s lidmi.
2. Popsat vztah poradců používajících nevědecké metody k práci samotné a ke klientům.
3. Orientačně popsat jejich osobnost, vzdělání a demografické charakteristiky.

3.5 Výzkumné otázky

Základní výzkumné otázky, které si klade tento výzkum nastítnit, jsou následující:

1. Jaký je vztah pracovníků používajících nevědecké metody poradenství ke klientům?
2. Jaký je vztah pracovníků používajících nevědecké metody poradenství k vědě?
3. Jaký je vztah pracovníků používajících nevědecké metody poradenství k používané metodě?
4. Jaká je osobnost pracovníků používajících nevědecké metody poradenství?

5. Jak se osobnost pracovníků používajících nevědecké metody liší od průměru populace?
6. Jaké je vzdělání pracovníků používajících nevědecké metody poradenství?

3.6 Zkoumaný soubor

3.6.1 Vymezení základního souboru

Vymezení základního souboru je provedeno podle následujících kritérií:

1. Osoby, které mají převážnou část svého pravidelného příjmu získanou poradenskými službami založenými na nevědecké bázi.
2. Nebude se jednat o osoby, které nabízejí pomoc skrze církve či kněží.
3. Vzhledem k předpokladu, že specifika, podmínky a motivace nevědeckých poradců se mohou v různých státech lišit, bude základní soubor omezen na osoby provozující poradenské služby na území České republiky.

Do základního souboru tedy budou spadat např. akupunkturisté, astrologové, homeopaté, jasnovidci, kartáři, léčitelé, numerologové, šamané, věštcí, a další.

Výzkum se nebude týkat osob, které provozují poradenské služby založené v zásadě na vědecké bázi, ačkoli jejich obor je často zařazován do alternativních oblastí, jako jsou např. bylinářky, apod.

Vzhledem k odlišným specifikům jsem vyřadil ze souboru například pomoc skrze církve či kněží. Pomoc a poradenské služby skrze náboženství je zcela specifickou oblastí, která se obvykle zkoumá vědecky samostatně. Stejný přístup má např. české sdružení Sisyfos, které ve svých argumentech, materiálech, přednáškách i studiích podrobuje různé nevědecké metody ostrým kritikám. Sisyfos ze svého zaměření nehodnotí a nerozebírá činnosti církví ani kněží.

Vzhledem k tomu, že neexistují oficiální údaje např. z Českého statistického úřadu či jiného zdroje, není možné odhadnout četnost základního souboru. Lze se pouze domnívat, že jejich počet je poněkud vyšší, než by se na první pohled zdálo. Důvodem je, že poradci používající nevědecké metody jsou v České republice spíše skrytí, často ostře kritizovaní, a pracují často v nejasném legislativním rámci.

3.6.2 Relativních zastoupení poradenských metod

Základní soubor lidí, na kterých je výzkum prováděn, nemá příliš známé charakteristiky. Protože nevědečtí poradci tvoří skupinu, která se prakticky neobjevuje ve statistikách či šetřeních úřední či vědecké evidence či zkoumání, nelze z oficiálních pramenů získat potřebné výchozí údaje o charakteristikách základního souboru.

Aby se mi podařilo vytvořit co nejrepresentativnější vzorek, učinil jsem určitá šetření pro zjištění alespoň základních vlastností této skupiny. Nevědečtí poradci nabízejí své služby druhým lidem. Z toho vyplývá, že se dá předpokládat, že musejí nabízet své služby veřejně. Základní myšlenka pro hrubé zjištění zní, že prozkoumáním veřejných inzerátů je možné dojít k určitým informacím o skupině nevědeckých poradců.

Pravděpodobně existují také uzavření nevědečtí poradci, kteří své služby nabízejí pouze uzavřené klientele, případně se lze o jejich službách dozvědět pouze skrze jiného klienta daného poradce. Zejména se bude jednat o velmi vytížené nevědecké poradce nemající už volnou kapacitu pro další klienty. Jinou možností jsou nevědečtí poradci, kteří chtějí zůstat skryti veřejnosti z jakéhokoli důvodu.

Nakonec jsem zvolil cestu skrze internet, což je dnes univerzální inzertní médium. Protože se jedná o časově náročnou akci, omezil jsem se pouze na Olomoucký kraj, tedy na kraj, ve kterém leží Univerzita Palackého v Olomouci. Zkoumal jsem skrze internetový vyhledávač četnosti inzerátů nevědeckých poradců v Olomouckém kraji. Došel jsem k relativním četnostem hlavních směrů nevědeckých poradenských metod (viz následující tabulka).

Tabulka 3.1: *Relativní četnost hlavních směrů nevědeckých metod.*

Poradenský směr	Relativní četnost
Akupunktura	25,7 %
Astrologie	18,5 %
Homeopatie	23,5 %
Léčitelství	13,7 %
Numerologie	11,3 %
Výklad karet	7,3 %

Výše uvedené relativní četnosti jednotlivých metod je možné brát pouze jako orientační.

Já sám osobně jsem byl velice překvapen vysokou četností akupunktury a homeopatie. Vysvětlení se objevilo v průběhu zpracování inzerátů – převážná část těchto nevědeckých poradenských směrů je provozována vystudovanými lékaři s titulem MUDr. před jménem. Bylo zřejmé, že řada lékařů provozuje souběžně jak standardní lékařskou praxi, tak částečně praxi tradiční čínské medicíny nebo homeopatie.

Zajímavé je také genderové rozložení jednotlivých inzerátů. Např. astrologii provozuje 91 % mužů a 9 % žen. Naproti tomu u výkladu karet jsou muži v menšině: 15 %, zatímco žen je plných 85 %. V případě akupunktury bylo zastoupení mužů téměř 100 %. Genderové zastoupení jednotlivých směrů jsem se nakonec rozhodl detailněji nezjišťovat, protože mnoho nevědeckých poradenských služeb se skrývá pod obchodní značkou či názvem. Ačkoli je jméno fyzické osoby provozující danou značku či název téměř vždy nakonec dohledatelné, vyžaduje to další dodatečné kroky – tím by se došlo k navýšení již tak značné časové investice.

3.7 Výběr vzorku

Základním způsobem výběru vzorku byl stratifikovaný náhodný výběr. Při tom byla použita orientační relativní četnost jednotlivých nevědeckých poradenských metod zjištěná šetřením (viz předchozí kapitola). Požadovaný počet osob byl rozdělen do šesti vrstev podle poradenského směru. Z každého směru bylo příležitostným výběrem vybrán potřebný počet osob tak, aby byla zachována relativní četnost zastoupení těchto metod v populaci.

Jak se v rámci výzkumu ukázalo, nebyl problém sehnat potřebný počet osob do výběru – jakmile se jednalo o kvalitativní design výzkumu. Zájem o spolupráci byl několikanásobně větší, než odpovídalo možnostem a rozsahu tohoto výzkumu. Proto jsem se rozhodl zapojit maximální možný počet osob, nakolik to bude možné. Při přiřazení další osoby jsem vždy zvolil poradce takového směru, aby byla zachována co nejvěrněji zjištěná relativní četnost šesti vrstev nevědeckých poradců podle poradenského směru.

Protože poměrně hodně cestuji po České republice, rozhodl jsem se do výběru zařadit osoby z co možná nejrůznějších oblastí. Mělo by tak dojít k eliminaci jevu, kdy by výsledky výzkumu byly platné pouze pro určitou lokalitu v České republice. Proto jsou testované osoby rovnoměrně rozděleny z různých částí České republiky. Ve výsledcích ovšem místa působení jednotlivých nevědeckých poradců záměrně

neuvádím, abych nenarušil jejich anonymitu v rámci výzkumu – a nevystavoval je tak možnosti odhalení, problémů či podobných situací.

Zde se ukazovala také různá ochota pracovníků spolupracovat na výzkumu v závislosti na provozované metodě poradenství. Celkově ochotnější ke spolupráci byly ženy. Bylo poměrně snadné získat potřebný počet např. kartářek, na druhé straně bylo obtížné získat ke spolupráci numerology.

Velkým překvapením pro mě byla velká ochota homeopatů ke spolupráci v tomto výzkumu. Homeopaté mají velké nadšení i zájem o propagaci a rozšiřování své metody, stejně jako sdílení informací s každým, kdo o homeopatii projeví jakýkoli zájem. V neposlední řadě také homeopaté nejsou zvyklí na pozici nevědecké metody, protože homeopatie měla po dlouhá léta postavení vědecky uznávané metody.

3.8 Etické problémy a jejich řešení

Základním etickým pravidlem výzkumu je nepoškodit žádného účastníka výzkumu. Tedy zajistit dostatečnou ochranu práv osob, které se výzkumu přímo či nepřímo účastní.

Výzkum nevědeckého poradenství přináší situaci, že řada poradců pracuje v určité šedé zóně, která je dána především tím, že používají metody, které nejsou současnou vědeckou obcí zcela prověřené nebo uznávané, případně zkoumané. Můžeme předpokládat, že své metodě věří, ať už tato má či nemá požehnání či schválení akademickými či vědeckými kruhy. Jak se při výzkumu ukázalo, nevědečtí poradci běžně používají vědecké poznatky i vědecké metody při své práci, nicméně neomezují se striktně jen na vědecké metody.

V rámci výzkumu je nutné se z hlediska výzkumníka, případně dalších osob, vypořádat s faktem, že někteří poradci pracují „na hraně“ toho, co je možné.

Výzkum je prováděn v prostředí a v rámci povolání, které se nutně už z povahy práce a používaných metod vyznačuje vzájemnými neshodami a možnou nevraživostí mezi těmito poradci versus oficiální vědeckou obcí či lidmi striktně uznávajícími pouze vědecké. Tato možná oboustranná nevraživost je stav, kterého je třeba se vyvarovat v rámci výzkumu, má-li být zachována důvěra zkoumaných osob, stejně jako objektivita výsledků. Výzkumník zde musí zachovávat přísnou neutralitu v těchto záležitostech.

Cílem této práce není jakkoli hodnotit používané metody poradců, ani jejich vědeckost. Zkoumání samotných metod i jejich hodnocení z hlediska vědecké obce bylo předmětem obrovského množství vědeckých prací, publikací a výzkumů (např. (Heřt, 2010)). Na druhé straně vědec stojí vždy na jedné straně „sporů“, pokud má hodnotit nevědecké metody. Ačkoli autor této práce věří, že každý vědec pracuje s maximální nestranností a objektivitou, přeci jen nelze zcela pominout, že jakýkoli vědec je při hodnocení či zkoumání nevědeckých metod ve střetu zájmů.

V rámci výzkumu je zde silná možnost, že budou učiněny pokusy ovlivňovat výzkumníka v rámci hodnocení mezi vědeckostí a nevědeckostí metod. Takové hodnocení není součástí tohoto výzkumu. Navíc je zde možnost snížení objektivitu a validity sebraných dat, pokud se výzkumník nechá, byť jen částečně, vmanipulovat do této role. Proto bylo ještě před počátkem výzkumu učiněno rozhodnutí, že metody práce nebudou nijak při výzkumu hodnoceny ani komentovány. Výzkumník musí naprosto odolat pokušení jakkoli vyjádřit svůj názor – ať přímo či nepřímo, verbálně či neverbálně – ohledně vědeckosti či nevědeckosti daných metod. Nebude tak učiněno ani v rámci této práce, jednotlivé nevědecké práce budou popisovány zcela nestranně a bez jakékoli hodnocení či názoru.

Dá se očekávat nutnost získávat důvěru nevědeckých poradců při jejich přesvědčování, aby se zúčastnili výzkumu. Už jenom tím, že nepracují čistě vědecky, je zde předpoklad, že se mohou setkávat od některých lidí s negativními reakcemi různé intenzity. Výzkumník pravděpodobně bude nevědeckými poradci testován, jak bude reagovat – tím spíše, že provádí vědecký výzkum – výsledkem bude otevřený přístup či odmítnutí, případně jiný postoj ze strany druhé osoby.

Důležitý je také výběr výzkumných metod, které samy o sobě vyvolávají důvěru či nedůvěru, ochotu či neochotu druhé strany se na výzkumu podílet.

Každá osoba, která se účastní výzkumu, bude detailně seznámena s účelem výzkumu. Mimo jiné bude zdůrazněno, že účast na výzkumu zcela dobrovolná a lze ji kdykoli bez udání důvodu odvolat. Účastníci výzkumu budou seznámeni s tím, že nebudou prováděno žádné hodnocení jejich metod z hlediska vědeckosti či nevědeckosti, správnosti či nesprávnosti, apod. – a to dokonce ani na jejich žádost či pokud se pokusí na toto téma vyvolat diskusi. V rámci seznámení jim bude zdůrazněno, že je zájem o objektivní informace, které budou naprosto anonymní. Výzkum nevyžaduje žádný klam či uzavřenost některých postupů v rámci získávání dat – proto

bude zdůrazňována naprostá otevřenost a zodpovězeny všechny otázky týkající se postupu výzkumu či samotného výzkumu.

Zároveň bude účastníkům výzkumu nabídnuta možnost se po dokončení výzkumu seznámit s jeho výsledky.

3.8.1 Anonymizace účastníků výzkumu

Z důvodů ochrany všech účastníků bude kladem zvýšený důraz na naprostou anonymitu účastníků výběru.

V průběhu výzkumu jsem pracoval se složkami osob s jejich skutečnými jmény. Pro prezentaci konečných výsledků jsem daným osobám přidělil identifikační čísla na základě pořadí ve výsledných tabulkách. Jednotlivé osoby jsou odkazovány svým pořadovým číslem, aby byla zaručena anonymita všech účastníků výzkumu.

Aby pořadové číslo neobsahovalo žádné zbytkové informace o osobách – např. o abecedním či časovém třídění, které se používalo vnitřně v rámci výzkumu – byl seznam jednotlivých účastníků před očíslováním pořadovými čísly přeházen.

Dalším problémem se ukazovaly samotné rozhovory. Účastníci v nich prozrazovali celou řadu informací, které by snadno mohly vést k jejich identifikaci. Bylo to mimo jiné odrazem důvěry účastníků dané osoby vůči výzkumníkovi.

Proto bylo provedeno zejména rozhodnutí neuveřejňovat žádné rozhovory ani jejich části před redukcí prvního řádu (Miovský, 2006, str. 209–210).

3.9 Psychodiagnostické nástroje

Zkoumané osoby byly mimo vlastního rozhovoru také podrobeni testování psychologickým testem. Ten byl záměrně stručný, protože v rámci pretestu se ukázalo, že delší metody nejsou pro daný základní soubor využitelné. Pro získání vybraných charakteristik osobnosti byl NEO pětifaktorový osobnostní inventář v české verzi autorů Hřebíčkové a Urbánka (2001).

3.9.1 NEO Big Five

Teorie pěti základních osobnostních rysů, která stojí za psychologickým testem NEO Big Five, je jednou z mnoha aplikací statistické metody faktorové analýzy, která je v psychologické vědě používána velice často. Podle různých autorů a podle vah, které jsou dány různým faktorům, je možné dospět nejčastěji k pěti nči šesti základním osobnostním rysům.

Samotný NEO Big Five vznikl na základě lexikální hypotézy Galtona (1884), který se domníval, že důležité osobnostní rysy se projevují v lidském jazyce. Postupně sám Galton, stejně jako jeho skuteční či ideoví následovníci Baumgartenová (1933) a Allporta a Odberta (1936) prováděli analýzy a třídění vybraných slov ze slovníků v různých jazycích.

V tomto testování byla použita česká verze NEO-FFI (Hřebíčková, Urbánek, 2001).

Pět škál v testu NEO-FFI

Tento výzkum alespoň orientačně testuje pomocí české verze testu NEO-FFI (Hřebíčková, Urbánek, 2001) základní pětici osobnostních charakteristik:

Tabulka 3.2: *Seznam škál, které testuje Neo Big Five inventář.*

Škála	
N	Neuroticismus
E	Extraverze
O	Otevřenost vůči zkušenosti
P	Přívětivost
S	Svědomitost

Škála Neuroticismus

Dimenze „Neuroticismus“ testuje individuální rozdíly v prožívání emocionální stability. Ukazuje, jak jsou prožívány různé negativní emoce jako jsou např. rozpaky, strach, sklíčenost.

Nízké skóre „Neuroticismu“ ukazuje bezstarostnost, klidnost, vyrovnanost a snadnější vypořádání se se stresory.

Vysoké skóre „Neuroticismu“ ukazuje na vyšší psychickou nestabilitu, protože psychická vyrovnanost takového jedince je snadno narušitelná vnějšími negativními prožitky a obtížemi. Hůře kontrolují a zvládají stresové situace.

Škála Extraverze

Dimenze „Extraverze“ se – v pojetí NEO-FFI testu – odlišuje od Jungova pojetí extraverze. Jungovo pojetí extraverze je v tomto testu více vyjadřováno dimanzí „Otevřenost vůči zkušenosti“.

Nízké skóre „Extraverze“ znamená introverzi, která se hůře popisuje a vystihuje, a měla by být nazírána spíše jako opakem a protikladem extraverze (vysokého skóre dimenze „Extraverze“). Introverze znamená v pojetí testu spíše zdrženlivost než nepřátelství či samotu vůči lidem. Introverti jsou spíše soběstační a nezávislí.

Vysoké skóre „Extraverze“ znamená aktivnost, energičnost, optimismus, sebejistotu a veselí. Jsou rádi členy různých skupin a společenských uskupení, mají rádi vzrušení, a navenek vyjadřují veselou náladu.

Škála Otevřenost vůči zkušenosti

Dimenze „Otevřenost vůči zkušenosti“ vyjadřuje zhruba to, co by se podle názvu dalo intuitivně očekávat.

Nízké skóre „Otevřenosti vůči zkušenosti“ vyjadřuje sklon ke konzervativnímu chování a postojům. Takové lidé dávají přednost konvenci, upřednostňují známé a osvědčené – jejich emoční reakce jsou více utlumeny ve prospěch rutiny a tradic.

Vysoké skóre „Otevřenosti vůči zkušenosti“ mají bohatou fantazii a vysokou vnímavost vůči novým prožitkům a zážitkům – a to jak ve spektru pozitivních, tak i ve spektru negativních emocí. Jsou inspirováni také novými myšlenkami a nekonvenčními hodnotami. Dychtí po vědě, poznatcích, jsou ochotní experimentovat a mají zájem o umění. V případě potřeby jsou nutnosti přeformulovat přežitá názory a platné normy a převzít nové hodnoty ve všech směrech života.

Tato obecná dimenze osobnosti je méně známá než dvě předchozí, „Neuroticismus“ a „Extraverze“. Živá představivost, citlivost na estetické podněty, vnímavost k vnitřním pocitům, upřednostňování rozmanitostí, zvědavost a nezávislý úsudek

jsou charakteristiky, které lze najít v mnoha osobnostních dotaznících, ale v samotné škále se vyskytují pouze v NEO inventářích.

Škála Přívětivost

Dimenze „Přívětivost“ charakterizuje interpersonální chování (podobně jako dimenze „Extraverze“, ale jiného druhu).

Nízké skóre „Přívětivosti“ mívají osoby, které často popisují sama sebe jako nepřátelské a egocentrické, s tendencí znevažovat závěry druhých lidí. Dopředu je žene spíše soutěživost než spolupráce.

Vysoké skóre „Přívětivosti“ charakterizuje osoby, které vyjadřují navenek pochopení a porozumění pro druhé. Hřebíčková a Urbánek (2001) uvádějí, že nejvýraznější vlastností takové osoby je altruismus. Udržují navenek přátelské vztahy, vyjadřují lidem přízeň, chovají se k nim laskavě a vlídně. Je ovšem otázkou, zda je taková činnost motivována vždy altruismem, a zda ochota pomáhat druhým není také motivována přesvědčením, že až budou pomoc potřebovat, bude pomoheno zase jim. Každopádně se jedná o osoby, které mají sklon důvěřovat druhým lidem. Dopředu je žene spíše spolupráce než soutěživost.

Škála Svědomitost

Dimenze „Svědomitost“ vyjadřuje určitý druh sebekontroly jedince. Zatímco „Neuroticismus“ testuje schopnost odložit a zvládat podněty a pokušení, „Svědomitost“ se týká aktivního plánování člověka, jeho organizace a realizace úkolů.

Nízké skóre „Svědomitosti“ mají tendenci být nedbalými, lhostejnými, nestálými, s nízkou motivací a zaujetím při naplňování osobních cílů.

Vysoké skóre „Svědomitosti“ mají osoby ctižádostivé, cílevědomé, s pevnou vůlí, vytrvalé. Negativní stránkou pak může být možnost překlopení v přehnanou pořádkumilovnost, pedantičnost či k workoholismu.

3.9.2 LMI test

LMI test je dotazník motivace k výkonu. Použita byla adaptovaná česká verze (Schuller, Prochaska, 2003). Hodnotí motivy osobnosti k pracovnímu výkonu v celkem 17 škálách, viz následující tabulka.

Tabulka 3.3: Seznam škál, které testuje LMI inventář.

Škála	
VY	Vytrvalost
DO	Dominance
AN	Angažovanost
DU	Důvěra v úspěch
FX	Flexibilita
FL	Flow
NE	Nebojácnost
IN	Internalita
KU	Kompenzační úsilí
HV	Hrdost na výkon
OU	Ochota učit se
PO	Preference obtížnosti
SA	Samostatnost
SK	Sebekontrola
OS	Orientace na status
SO	Soutěživost
CV	Cílevědomost

Původní design výzkumu zamýšlel použití LMI dotazníku pro výzkum motivace k výkonu u nevědeckých poradců. LMI dotazník byl testován na cílové skupině v rámci předvýzkumu. Zde se neosvědčil, protože testovaní zástupci cílové skupiny nevykazovali dostatek ochoty a trpělivosti. Přítomnost LMI testu drasticky snižovala ochotu osob účastnit se výzkumu natolik, že se výzkum stal prakticky nerealizovatelným.

3.10 Organizace a průběh výzkumu

3.10.1 První předvýzkum

Nevědečtí poradci jsou specifickou skupinou, která je jako societa velice málo testovaná psychologickými, případně sociologickými metodami. Ve vědecké a výzkumné literatuře nebyly důkladněji zkoumány její charakteristiky. Proto jsem se rozhodl nejdříve vyzkoušet celý postup na několika nevědeckých poradcích ze svého okolí.

Předvýzkum probíhal následujícím způsobem:

1. Několika náhodně vybraným nevědeckým poradcům byl vysvětlen účel testování a účel celého výzkumu, včetně použitých metodik.
2. V první fázi každý nevědecký poradce vyplnil NEO Big Five inventář.
3. Ve druhé fázi byl každému nevědeckému poradci předložen LMI inventář.
4. V obou fázích byly pozorovány reakce testovaných osob.
5. Poté byly oba testy zpracovány a vyhodnoceny.
6. Na konci byl každé testované osobě sdělen výsledek.

Při tomto předvýzkumu byly získány cenné zkušenosti o cílové skupině, které následně klíčovým způsobem přispěly ke zdaru následného výzkumu.

V první řadě se ukázalo, že psychologické testování cílové skupiny je velice obtížné. Časově náročnější psychologické testy, jako je LMI nebo 16PF, jsou pro testování souboru nevědeckých poradců zcela neprůchodné – nepodařilo se zdárně získat ani jeden zcela vyplněný LMI test. Trpělivost probandů při vyplňování každého z psychologických testů končila zhruba kolem 50. otázky, což odpovídá přibližně velikosti NEO Big Five inventáře. Zatímco u NEO-FFI testu byl test dokončen s vidinou blízkého konce po 60 otázkách, dokončení LMI inventáře bylo jednoznačně odmítnuto.

Dále se ukázalo, že samotná metoda psychologického testování pomocí dotazníků a inventářů ve zkušebních osobách vyvolávala ostražitost a uzavřenost. Zvyšovala se jejich neochota dále se účastnit výzkumu. Spíše se snažili mít vše za sebou a co možná nejrychleji spolupráci uzavřít.

Na druhé straně se dá předpokládat, že základní soubor nevědeckých poradců není natolik jednoznačně homogenní skupinou, aby krátké a jednoduché psychologické testy spolehlivě odhalily, jaké jsou charakteristické rysy lidí, kteří si jako povolání volí nevědecké poradenství. Je tedy důvodné očekávat, že použití pouze Neo Big Five testu nedá dostatek kvalitních informací, aby byly závěry kvantitativně orientovaného výzkumu průkazné a užitečné.

Výsledek předvýzkumu jsem konzultoval se svým vedoucím práce. Společně jsme došli k radikální změně designu celého výzkumu. Původně čistě kvantitativní metodologický přístup v rámci designu výzkumu byl změněn na kvalitativní přístup. Bylo rozhodnuto také zkusit ponechat – přes kvalitativní metodologický přístup – také jako vedlejší doplněk vyplnění kvantitativního testu NEO Big Five.

3.10.2 Druhý předvýzkum

Po zhodnocení poznatků a zkušeností z prvního předvýzkumu, který vedl ke změně na kvalitativní metodologický přístup, byl změněný design opět vyzkoušen na několika nevědeckých poradcích – dobrovolnících.

Rychle bylo zjištěno, že metoda rozhovoru je pro cílovou skupinu velice přirozená. Umožňovala jim vnímat mé reakce jakožto výzkumníka, bylo to pro ně celkově lidštější, a pochopili, že jsem je jako výzkumník nepřišel ani hodnotit ani soudit, ale pouze získat vhled do jejich světa. V rozhovorech docházelo k velké otevřenosti, a některé rozhovory trvaly poměrně dlouhý čas. Všeobecně rozhovory se ženskými poradkyněmi byly zhruba čtyřikrát delší, než s jejich mužskými protějšky.

U zkušebních osob bylo po skončení rozhovoru dotazováni, zda by chtěli ještě něco dodat, či zda by rádi ještě doplnili nějaké téma či otázku. Tedy zda by v případě, že by rozhovor nebyl strukturovaný, ale měl by podobu polostrukturovaného či nestrukturovaného rozhovoru, sami hovořili ještě o jiných tématech. Na základě jejich podnětů či přirozených rozšíření jejich odpovědí a reakcí jsem nakonec do připravených otázek doplnil několik dalších.

Po provedení druhého předvýzkumu bylo rozhodnuto ponechat kvalitativní design.

Doplňkové získání kvantitativních dat pomocí NEO Big Five inventáře bylo upraveno tak, že jsem byl při vyplňování testu vždy přítomen, ačkoli jsem do vyplňování nijak nezasahoval. Vyplňování probíhalo na počítači pomocí webové aplikace.

3.10.3 Metody sběru dat

Osoby, které souhlasily s účastí na tomto výzkumu, jsem navštívil osobně. Většinou se návštěvy konaly v jejich ordinacích. Osobně jsem s nimi provedl rozhovor, který jsem si nahrál na diktafon Sanyo ICR-FP600D. Na tuto skutečnost jsem je upozornil včetně faktu, že po přepisu rozhovoru bude daný záznam smazán.

Ke každému rozhovoru jsem si psal stručné komentáře a poznámky, které zachycovaly neverbální stránky rozhovoru. V rámci předvýzkumu jsem je zaznamenával souběžně z rozhovorem, to však znepokojovalo druhou stranu. Výzkum byl proto proveden tak, že jsem si poznámky dělal až po rozhovoru na základě své paměti.

Po rozhovoru daná osoba vyplnila na počítači Neo Big Five inventář ve formě webové aplikace. Odpovídalo se klikem myši, a jejich odpovědi byly automaticky uloženy do databáze na webovém serveru. Po skončení testu webový server vyplněná data dané osoby uzavře, aby nedošlo k jejich zneužití, a nebylo je už nijak možné získat skrze internet žádnou osobou.

Webový test NEO-FFI

Původní design výzkumu se opíral o kvantitativní sběr dat. Proto jsem použil webovou aplikaci, kterou jsem naprogramoval pro sběr dat v rámci své bakalářské diplomové práce (Ponkrác, 2012). Tato webová aplikace umožňuje vyplnění jakéhokoli dotazníku či inventáře skrze počítač s připojením internetu, který tento způsob administrace testu umožňuje. Upravit ji pro jakýkoli test není příliš složité – je třeba nahrát potřebné otázky, jejich hodnocení a standardy z manuálu daného testu.

Webovou aplikaci jsem vylepšil a upravil pro testování osob NEO Big Five inventářem pro účely tohoto výzkumu (Ponkrác, 2017).

Důvod, proč byla zvolena webová aplikace byl v předpokladu, že tak umožní vzdálené testování osob z různých lokalit po celém státě. Data získaná z nejrůznějších lokalit po celém státě budou kvalitnější – eliminují se tak různá lokální specifika výsledků, které by mohly být platné pouze v podoblasti České republiky.

Detailnější popis funkce webové aplikace je v mé bakalářské diplomové práci (Ponkrác, 2012, str. 97–99).

Po změně designu výzkumu na kvalitativní metodologický přístup, byla webová aplikace použita k získání doplňkových kvantitativních dat.

Ačkoli je možné, aby testovaná osoba vyplnila NEO Big Five inventář zcela samostatně bez asistence libovolného člověka pouze přes tuto webovou aplikaci, nebylo toho využito. Po předvýzkumech se zjistila mnohem větší ochota testovaných osob spolupracovat a test vyplnit, pokud výzkumník setrvá v blízkosti testované osoby v průběhu vyplňování testu, byť nijak do vyplňování nezasahuje. Protože se výzkumník musí tak jako tak osobně setkat s každou zkoumanou osobou, vyplnění testu se provádělo v rámci sezení s každou z osob.

Možnosti webového testu NEO-FFI

Webový test NEO-FFI, přesněji celý program umožňující adaptovat obrovské množství psychologických testů pro testování skrze webový prohlížeč, byl naprogramován v programovacím jazyce PHP. Jako datové úložiště pro získaná data je použit databázový stroj MySQL.

Databáze webového testu ukládá následující data:

- Všech 60 otázek psychologického testu NEO-FFI (Hřebíčková, Urbánek, 2001).
- Všechny tabulky potřebné pro vyhodnocení testu. Jedná se tedy o seznam všech pěti dimenzí osobnostního modelu, vztah každé otázky k sycení určité dimenze. Zároveň obsahuje tabulky převodů odpovědí na hrubé skóry.
- Všechny odpovědi vyplněných testů testovanými osobami včetně základní trojice údajů (pohlaví, věk, poradenský směr).

Webová aplikace tedy slouží nejen k vyplnění testů, ale také k rychlému vyhodnocení. Výsledkem vyplnění testů jsou rovnou výsledné hrubé skóry.

3.11 Analýza kvalitativních dat

3.11.1 Základní podoba textu

Výchozím materiálem pro kvalitativní výzkum byly realizované rozhovory s jednotlivými účastníky výzkumu. Při jejich realizaci se ukázalo, že design výzkumu se zajímá o poměrně široký rozsah výzkumných otázek, což vedlo k poměrně dlouhým rozhovorům. Jeden rozhovor dokonce přesáhl 2 hodiny čistého času.

Z každého realizovaného rozhovoru vznikla základní dvojice záznamů kvalitativních dat ke zpracování:

1. Záznam celého rozhovoru nahraný na diktafon.
2. Mé poznámky a komentáře k danému rozhovoru, které se týkají těch stránek rozhovoru, které není možné zachytit na diktafon.

Záznam z diktafonu jsem přepsal do textové podoby. K příslušným místům a pasážím připojil své poznámky a komentáře. Vznikla tak jednodušší základní textová podoba, se kterou jsem dále pracoval.

3.11.2 Redukce textového materiálu

Plné přepisy textů byly značně rozsáhlé, a pro vlastní analýzu nevhodné. Použil jsem proto redukci prvního řádu tak, jak ji popisuje Miovský: „*vynechávání všech částí vět, které nesdělují nějakou identifikovatelnou explicitně vyjádřenou informaci*“ (Miovský, 2006, str. 210).

Výsledkem byl soubor výrazně kratších redukováných textů, které byly podrobeny vlastní kvalitativní analýze. I tak se jednalo o rozsáhlý materiál.

3.11.3 Analýza textového materiálu

Pro analýzu a zpracování získaných kvalitativních dat byla použita metoda vytváření trsů (Miovský, 2006, str. 221–222). Jedná se o uspořádání dat (výroků v textové podobě) do skupin na základě jejich překryvu s danými tématy.

Všechny redukované texty jsem si vytiskl na tiskárně v normální velikosti písma. Graficky jsem si do vytištěných rozhovorů dělal poznámky, zatrhával jsem si různé pasáže textu a hledal základní trsy témat, a k nim trsy odpovědí.

Proces hledání trsů bylo potřeba několikrát iterativně opakovat. Když jsem prošel všechny texty a udělal co možná nejlepší první nalezení jednotlivých trsů, konfrontoval jsem nalezené zpět znovupřečtením textů. Došlo tak ke korekci, a byl nalezen o něco přiléhavější systém trsů, který byl znovu zkorigován s textovým materiálem. Celé jsem to opakoval tak dlouho, až jsem nenacházel žádné další významy, a přitom byla nalezena optimální a vystihující sada trsů.

3.12 Analýza kvantitativních dat

Výzkum přinesl kromě kvalitativně zpracovaných dat tak množství dat kvantitativní povahy. Představují zdroj dalších dodatečných informací o dané cílové skupině.

Kvantitativní data byla získána na poměrně malém vzorku ($N = 32$), proto pro jejich zpracování byly použity neparametrické statistické testy.

Zároveň bude proveden také test na normální rozdělení, a pokud se prokáže v některých výsledných datech normální rozdělení, bude proveden také parametrický test pro srovnání.

3.12.1 Shapirův-Wilkův test normality

U rozložení hodnot osobnostních rysů (podle modelu použitého v psychologickém testu NEO-FFI) v populaci očekáváme normální rozdělení.

V případě dostatečně velkého vzorku je obvykle normální rozdělení zaručeno centrální limitní větou. Centrální limitní věta říká, že máme-li dostatečně velký počet náhodných proměnných, kde všechny mají konečnou střední hodnotu a konečnou hodnotu rozptylu, pak se za určitých podmínek jejich součet asymptoticky blíží normálnímu rozdělení. Často se uvádí hranice $n = 50$, od které je možné považovat daný vzorek za vzorek s normálním rozdělením.

Základ výzkumu této práce tkví v kvalitativní oblasti, proto sebraná kvantitativní data pomocí psychologického testu budou získána jen na malém vzorku osob. V takovém případě není možné spoléhat na centrální limitní větu. Pro ověření nor-

málního rozdělení získaných dat je použit Shapirův-Wilkův test normality (Shapiro, Wilk, 1965).

Praktický výpočet Shapiro-Wilkova testu bude proveden pomocí statistického nástroje R. Test normality se provádí na vektoru hodnot pomocí vestavěné funkce `shapiro.test()`.

Poznámka: Ověření normality rozdělení není nutné, protože bude použit neparametrický test. Informace, zda sebraná kvantitativní data mají normální rozdělení bude další informací o datech. V případě potvrzení normality rozdělení výsledků psychologického testu NEO-FFI v jedné či několika dimenzích, bude možné provést v daných dimenzích parametrický test.

3.12.2 Jednovýběrový Wilcoxonův test

Jednovýběrový Wilcoxonův test je neparametrický test, který testuje nulovou hypotézu, že daná hodnota je mediánem daného souboru.

V této práci dochází ke srovnání dvou hodnot:

1. Výsledků NEO-FFI testu na malém vzorku účastníků. Zde není zaručeno normální rozdělení takto získaných hodnot.
2. Standardům výsledků NEO-FFI z manuálu k danému testu (Hřebíčková, Urbánek, 2001). Zde je normální rozdělení.

U normálního rozdělení platí, že střední hodnota je zároveň rovna mediánu tohoto rozdělení. Proto budu testovat hypotézu, že průměrná hodnota populace dané škály uvedená v manuálu k NEO-FFI testu (Hřebíčková, Urbánek, 2001) je zároveň mediánem dat naměřených v tomto výzkumu na populaci poradců používajících nevědecké metody.

* * *

U Wilcoxonova testu je problém zjistit kritické hodnoty. Pro malá N je možné zjistit kritické hodnoty v tabulkách, které obvykle končí někde u $N = 25$, zřídka až do $N = 30$. Pro větší N lze rozdělení testové statistiky aproximovat normálním

rozdělením $N(\mu, \sigma)$, kde pro střední hodnotu a směrodatnou odchylku platí následující matematické vzorce:

$$\mu = n(n - 1)/4$$

$$\sigma = n(n + 1)(2n + 1)/24$$

3.12.3 T-test

Pokud bude možné použít parametrický test, ať už v některých či všech dimenzích výsledků psychologického NEO-FFI testu, pak bude použit standardní t-test.

Kapitola 4

Výsledky výzkumu

Výzkum, jehož výsledky jsou shrnuty v této diplomové práci, byl založen na kvalitativním metodologickém přístupu. Protože však v rámci výzkumu byla sbírána také kvantitativní data, je tato kapitola rozdělena na dvě části: část kvalitativní a kvantitativní. Kvantitativní část výzkumu je doplňková a obsahuje další informace, které dokreslují a doplňují výsledky části kvalitativní.

Kvalitativní výzkum byl proveden na 12 osobách.

Kvantitativní výzkum byl proveden na 32 osobách, které zahrnují mimo jiné všechny zkoumané osoby kvalitativního výzkumu.

4.1 Výsledky kvalitativního výzkumu

4.1.1 Výběrový soubor

Výzkumný soubor pro kvalitativní výzkum se skládal celkem z 12 osob.

V rámci výběru osob do kvalitativního výzkumu bylo osloveno, přímo nebo nepřímo, celkem 40 osob. Z nich ochotu a souhlas účastnit se kvalitativního výzkumu projevilo celkem 37 osob.

Vzhledem k omezeným časovým možnostem ke zpracování této práce bylo vybráno 12 osob. Výběr se konal tak, aby relativní četnosti jednotlivých směrů odpovídaly předem zjištěným relativním četnostem v populaci. Z kandidátů každého poradenského směru byl vybrán potřebný počet náhodně pomocí losů z klobouku.

Základní charakteristiky každé osoby jsou uvedeny v tabulce:

Tabulka 4.1: *Základní vlastnosti kvalitativního výběrového souboru. Na této množině osob byly prováděny jak kvalitativní, tak kvantitativní části výzkumu.*

Číslo	Poradenský směr	Pohlaví	Věk	Vzdělání
1	Akupunktura	Muž	39	VŠ
2	Akupunktura	Muž	45	VŠ
3	Akupunktura	Muž	48	VŠ
4	Astrologie	Muž	42	VŠ
5	Astrologie	Žena	51	SŠ
6	Homeopatie	Muž	38	VŠ
7	Homeopatie	Muž	41	VŠ
8	Homeopatie	Žena	29	VŠ
9	Léčitelství	Muž	24	ZŠ
10	Numerologie	Žena	36	SŠ
11	Numerologie	Žena	67	VŠ
12	Výklad karet	Žena	45	SŠ

Zastoupení obou pohlaví bylo prakticky rovnoměrné:

Tabulka 4.2: *Rozložení pohlaví u kvalitativního výběrového souboru.*

Pohlaví	Muži	Ženy
Četnost	7	5

Rozložení věku u výběrového souboru je v rozpětí 24–67 let. Popisné statistiky však naznačují, že nevědeckému poradenství se v největší míře věnují spíše lidé středního věku:

Tabulka 4.3: *Popisné statistiky věku u kvalitativního výběrového souboru.*

Proměnná	N	Průměr	Medián	Sm. odch.	Šikmost	Špičatost
Věk	12	42,1	41,5	10,9	+0,7	+1,8

Rozložení jednotlivých poradenských směrů, které bylo vytvořeno při výběru účastníků kvalitativního výzkumu, aby bylo co nejpodobnější rozložení v základním souboru:

Tabulka 4.4: *Rozložení poradenských směrů u kvalitativního výběrového souboru.*

Poradenský směr	Absolutní četnost	Relativní četnost
Akupunktura	3	0,25
Astrologie	2	0,17
Homeopatie	3	0,25
Léčitelství	1	0,08
Numerologie	2	0,17
Výklad karet	1	0,08

4.1.2 Vytvořené trsy

Kvalitativní analýza získaných dat nalezla následující systém trsů:

1. **vztah k poradenské metodě;**
2. **vztah k vědě a vědeckým poznatkům;**
3. **vztah k vědcům a vědecké obci;**
4. **vztah k vzdělávacímu systému;**
5. **vztah k sebevzdělávání;**
6. **vztah ke klientům.**

Systém trsů, který byl získán, zahrnuje všechny výzkumné otázky. Kromě toho se objevilo další téma, a to téma vztahu nevědeckých poradců ke vzdělávání.

Z přehledu nalezených trsů je zřejmé, že některé nastolené výzkumné otázky je nutné rozdělit detailněji na více témat. Nevědečtí poradci se v naprosté většině vztahů vůči různým záležitostem (vědě, vzdělávání, ...) vymezují tak, že často od-
dělují a ostře diferencují mezi trojicí:

1. **princip** záležitosti (vědy, vzdělání, ...);
2. **současná podoba** dané záležitosti (vědy, vzdělání, ...);
3. **lidé zapojení do dané záležitosti** (případně společenská hierarchie lidí uvnitř) tvořená pracovníky či jen zastánci dané záležitosti (vědci, vzdělávací pracovníci).

Vztah ke každému z této trojice se často tak diametrálně liší, že např. výzkum typu „Jaký mají pracovníci používající nevědecké poradenství vztah k vědě?“ nemůže dávat jednoznačnou a smysluplnou odpověď. Je nutné zkoumat samostatně vztah k vědeckým principům, vědeckým poznatkům, současné podobě vědy a k vědcům a vědecké obci.

4.1.3 Vztah k poradenské metodě

Vztah k poradenské metodě se u různých poradců dosti odlišuje, a zřejmě by si vyžádal samostatný výzkum.

Po mnoha iteracích jsem nakonec vyextrahoval dvě hlavní kategorie vztahu nevědeckých poradců k poradenské metodě:

1. Metoda jako otázka vlastní životní filozofie (5 z 12).
2. Metoda zprostředkovává vlastní realizaci (7 z 12).

Obě skupiny jsou poměrně značně specifické a vzájemně rozdílné i v řadě dalších aspektů.

První skupina jsou filozofové v původním smyslu tohoto slova. V metodě našli vysvětlení pravidel a zákonů světa. A zároveň metoda slouží jako vlastní životní cesta, návod pro to, jaké hodnoty a pravidla realizovat ve vlastním životě: „*Potřebuji vidět logiku, řád a systém. Ve vědě jsem ho nenašel, ale našel jsem ho ve své metodě [akupunktura: pozn. autora].*“

Druhá skupina bere praktikovanou metodu jako prostředek k realizaci jiného cíle. Obvykle se kombinuje více motivů najednou:

- metoda je zajímavá (5 z 12);
- umožňuje jim pomáhat lidem (6 z 12);
- umožňuje jim se uplatnit a být v něčem dobrý (1 z 12);
- metoda jednoduše funguje (4 z 12).

K vícenásobnému motivu: „*Chtěl jsem být původně vědcem. To je dnes ale práce spíše pro kancelářskou krysu. Je třeba neustále sepisovat jako na úřadě. Člověk je hodnocen za počet článků a počet studií, nikoli za užitečnost toho co udělal. Tak jsem začal dělat tradiční čínskou medicínu, která mě baví, je za tím teorie a propracovaný systém, a nejsem hodnocen jen za počet článků, které dodám do amerického časopisu.*“

K motivu „metoda jednoduše funguje“ se často pojí krok, kdy na počátku výběru metody bylo překvapení, co vše se dozvěděl od jiného člověka za použití této

metody: „Už na základní škole se nás náš učitel matematiky ptal na data narození a vždy se trefil, kdo z nás bude na matematiku mít a kdo bude tupý. Stejně tak udělal všem prognózu na jiné předměty a vždy to sedlo.“. Častý je tento motiv u uzdravení z nemoci alternativní metodu: „Moje děti od narození měly chronické zdravotní problémy. Až do doby, než jsem zkusila homeopatii.“

* * *

Zajímavé je téma, které se opakovaně vynořuje (4 z 12), a to je situace, kdy určitá nevědecká metoda je považována za nadřazenou a dokonalejší, než je vědecký systém: „Astrologie je dokonalejší a lépe vymyšlený systém, než psychologie. Jeho systém kategorií a vztahů je jednodušší a úplnější, než to, co psychologie v současné době má.“

4.1.4 Vztah k vědě a vědeckým poznatkům

Trs „Vztah k vědě a vědeckým poznatkům“ obsahuje zároveň informace na případnou výzkumnou otázku „Jak vnímají pracovníci používající nevědecké metody nevědeckost metody, kterou praktikují?“. Veškeré výpovědi všech účastníků výzkumu ohledně vlastního vnímání nevědeckosti jimi praktikované metody byly ve svém vnitřním významu totožné s výpovědí na svůj vztah k vědě a vědeckým poznatkům.

* * *

Všechny zkoumané osoby (12 z 12) byly nuceny projít si obdobím, kdy si musely vnitřně ujasnit svůj vztah k vědě a zároveň nevědecké činnosti, které se věnují. K tomu je donutily buď vnitřní pochyby, kdy přemýšleli zda je správné dělat nevědecky podložené aktivity (5 z 12): „Vědy si moc vážím a dlouho jsem v sobě řešil rozpor, že najednou se věnuji vědou neuznávanému oboru.“. Nebo častěji případně vnější tlak okolí kritizující cokoli nevědeckého (7 z 12): „Byl tady u mě jeden vědec, sebral mi všechny karty, abych nemohla vykládat. Prý jsem šarlatánka a kdoví co. Řekla jsem mu, že ať vědecky prozkoumá, proč mi karty tak vycházejí. Práskl dveřma!“. Vzniklá kognitivní disonance pravděpodobně vedla k nutnosti vzniku nového, současného postoje k vědě.

Menšina zkoumaných poradců (3 z 12) používajících nevědecké metody nerozlišuje mezi vědou a vědci – v takovém případě se staví k vědě spíše záporně. Vztah

k vědě se pak zdá spíše určován vztahem k vědcům a vědecké obci. Většina účastníků výzkumu (9 z 12) však striktně rozlišuje mezi vědou a vědci a vyjadřuje překvapivě velice vysokou míru respektu k vědě, k jejím poznatkům, výsledkům. Zároveň je však k vědě a vědcům současně kritická s různou mírou kritičnosti.

Jeden z radikálních názorů byl: „*Věda si zcela právem vydobyla obrovské renomé. Je úžasné, co věda dokázala. Na druhé straně mnozí vědci mluví jménem vědy jen proto, že věda má váhu a renomé. Ve skutečnosti ale často vědu a její principy pošlapávají.*“

Poměrně vysoká míra účastníků, kteří striktně rozlišují mezi vědou a vědci (9 z 12) je nejspíše inspirací alternativní literaturou. Celkem 3 osoby mě odkázaly v tomto na knihu Kefera (1996) o astrologii. V této knize je 1. kapitola knihy věnována fiktivnímu interview s autorem na téma astrologie versus věda. Zde se o tomto postoji píše: „*Tazatel: ‚Věda však astrologii zamítá.‘ Autor: ‚Prosím rozlišujte vědu a učence. Věda je pravdivá, učenec se však může mýlit.*““ (Kefer, 1996, str. 4).

* * *

Téměř všichni účastníci výzkumu (11 z 12) uznávají vědu a vědecké znalosti jako zdroj poznání, který je užitečný, a který v různé míře využívají ve své praxi. Často uvádějí množství vědecké literatury, kterou studovali, či různých kursů. Zároveň však neuznávají vědu za jediný a výhradní zdroj poznání, čerpají i z jiných – nevědeckých – zdrojů.

Vztah k vědě a vědeckým poznatkům řeší poradci používající nevědecké metody zdůrazněním faktu, že věda není neomylná, což je téma, které se vyskytovalo u všech osob. V každém realizovaném výzkumném rozhovoru jsem dostal jeden či více příkladů, kde věda údajně dělá omyl či je nekonzistentní. Věda je přesto hodna úcty a jako zdroj poznatků, nelze ji ovšem brát nekriticky, a automaticky přebírat její poznatky.

Poměrně striktně tento postoj k vědě byl vyjádřen takto: „*Slovo ‚vědecké‘ nemá stejný význam jako slovo ‚pravdivé‘. Stačí se podívat, kolik platných tvrzení věda uznávala před 50 lety a dnes jsou vědecky vyvrácené. Počkejte si dalších 50 let, kolik dnešních nezpochybnitelných vědeckých pravd bude vědci zpochybněno.*“

U některých respondentů (5 z 12) dokonce proběhlo (vlastní či univerzitní) studium vědy, vědecké metodiky a vědeckých studií, které se týkají jejich nevědecké po-

radenské metody. Docházeli k různě vyjádřenému závěru, že odmítnutí jejich oboru vědou je spíše záležitostí neobjektivních vědců než vědeckých důkazů. Došlo k vnitřnímu přesvědčení, že jejich metoda je plně vědecká, byť oficiálně nikoli: „*Astrologii lze prokázat vědeckými metodami, vědecká obec tak nečiní, a nepřistupuje k astrologii nestranně a objektivně. Kdysi jsem několik let v kuse zkoumal všechny dostupné vědecké práce o astrologii. . . . Několik vědeckých prací dokonce podloženost astrologie přímo konstatuje. Postupně jsem všechny studie údajně vyvracející astrologii prozkoumal, a zjistil jsem, že ani jedna vědecká studie neplatnost astrologie nedokazuje. Písemný závěr studií bývá v rozporu s naměřenými daty, a nebo – což je častější – bývá interpretován jako náhodné fluktuace dat namísto objevených zákonitostí.*“

Více než polovina respondentů (7 z 12) poukazuje na to, že věda nedělá pouze nezáměrné omyly, ale také podléhá finančním, komerčním a politickým tlakům. Často je zmiňováno globální oteplování jako příklad vědeckého podvodu: „*. . . mám pocit, že věda jednak tuto [numerologii: pozn. autora] a podobné metody zesměšňuje, ač sama výsledky svých výzkumů prezentuje pokaždé jinak – viz zdravé potraviny, klimatické změny atd.*“

* * *

Vztah poradců používajících nevědecké metody je tedy převážně kladný. Není však uznáván monopol vědy, a tím pádem je tu prostor pro více různých způsobů získávání poznatků a poznání. Věda je brána jako principiálně správná, některé její obory ovšem správné nejsou, a některé její závěry správné nejsou.

4.1.5 Vztah k vědcům a vědecké obci

Jak už bylo zmíněno, většina dotazovaných poradců (9 z 12) odděluje od sebe vědu a vědce jako dvě různé entity: „*Věda je správná, ale vědci jsou jenom lidé.*“ Zbylá čtvrtina kontaktovaných poradců (3 z 12) pak toto nerozlišuje, a hodnotí vědu zcela podle dojmu z vědců.

Dochází tak do jisté míry u nevědeckých poradců k transformaci konfliktu. Z konfliktu dvou principů: vědecké principy versus nevědecké principy, se stává konflikt přenesený do lidské roviny: špatní vědci versus nevědecká poradenská metoda.

* * *

Všichni kontaktovaní poradci přímo či nepřímo uvádějí, že nevnímají vědce jako jeden monolitický celek. Každý vědec je především člověk a má tím pádem různou kvalitu a schopnosti: „*Gaussova křivka funguje i mezi vědci.*“

Velice často se u zkoumaných nevědeckých poradců (9 z 12) objevuje vyjádřený respekt k určitým konkrétním vědcům – většinou z jejich okolí.

* * *

Všichni kontaktovaní poradci vyjadřují, že nějakým neformálním způsobem spolupracují s určitými vědci. Tato spolupráce je vyjadřována jako oboustranná. Má formu závislou na provozované poradenské metodě, např. vzájemné konzultace případů mezi nevědeckým poradcem a klinickým psychologem, nebo vzájemné diskuse o možných způsobech léčení mezi lékaři a akupunkturisty.

Někteří nevědečtí poradci (5 z 12) byli svým povoláním v minulosti původně vědci, nebo se připravovali na vědeckou dráhu ve své minulosti. To je prakticky pravidlem u homeopatů, kde všichni jsou vystudovaní lékaři (což dokonce prý nařizuje zákon).

* * *

Většina zkoumaných poradců (10 z 12) byla někdy nucena řešit nátlak či otevřenější útok ze stran buď vědců a/nebo laiků, kteří uznávali pouze to, co oficiálně zastávají současné vědecké společnosti.

Někteří nevědečtí poradci (2 z 12) se snaží i o tlak opačným směrem. Snaží se změnit samotné vědce, případně i laiky sympatizující s vědou: „*Někteří vědci jsou otevření. Pokouším se změnit přístup těch vědců, kteří jsou zbednění.*“

4.1.6 Vztah k vzdělávacímu systému

Dvě třetiny poradců (8 z 12) má vysokoškolské vzdělání. Většina z nich (6 z 8) uvádí, že jejich vzdělání souvisí s poradenskou metodou, kterou provozují. Přičemž za související vzdělání je považováno buď lékařství nebo psychologie. Respondenti ovšem uvádějí jako související vzdělání i takové případy, kdy dané předměty existovaly pouze jako vedlejší předměty na jimi studovaném oboru: „*Studovala jsem humanitní obor na vysoké škole, kde byly i základy psychologie.*“

V rámci výzkumu jsem ani jednou nezaznamenal ani náznak jakékoli stížnosti na vzdělávací systém, ať už se týká samotného školství, nebo třeba různých přednášek. Poradci nabídku vzdělávacího systému hojně využívají podle svého zájmu.

V jednom rozhovoru jsem se dokonce dozvěděl, že poradce navštěvuje vysokoškolské přednášky, ačkoli není studentem: „*Když mě zajímá nějaké téma, pak si zjistím, kdy se příslušné předměty přednášejí na blízké univerzitě. A ty navštěvuji, profesori většinou vítají jakýkoli zájem, i když jde o člověka z ulice. Minulý rok jsem tak navštěvoval přednášky biochemie, což pro mě v čínské medicíně bylo velice přínosné.*“.

4.1.7 Vztah k sebevzdělávání

Zkoumaní nevědečtí poradci v naprosté většině (10 z 12) uvádějí, že se dále sebevzdělávají v poradenské metodě, kterou používají: „*Tahle práce je poznáváním a stálým korigováním výsledků na celý život. V tom je právě to krásné, že obsah těchto vědomostí není nikdy konečný. Studovala jsem pro sebe Junga i Freuda, mnoho knih zahraničních numerologů, a stejně vás pak překvapí ten zdánlivě nejobyčejnější člověk. Já se vlastně na každého klienta těším!*“

Součástí tohoto sebevzdělávání je také navštěvování vědeckých kursů či přednášek, pokud to shledají pro danou oblast užitečné.

Zbývá množina poradců (2 z 12) uvádí, že to umějí, je postačující, případně, že pro jejich metodu neexistují žádné podklady či kursy, které by jim pomohly.

4.1.8 Vztah ke klientům

Polovina poradců (6 z 12) uvádí, že jejich motivací, proč si vybrali danou poradenskou metodu byl fakt, že jim daná metoda umožňuje pomáhat lidem.

Obecně se ve vztahu ke klientovi projevuje v reakcích poradců fakt, že klient k nim musí přijít dobrovolně, na rozdíl od oficiálnějších poradců. Protože nevědecká metody obvykle není metodou první volby, berou nevědečtí poradci každé klienta jako velký projev důvěry klienta k němu i jeho metodě.

V rámci výzkumu vyplynula poměrně velká tolerance nevědeckých poradců ke klientům, kteří se nezařídí podle jejich rad. Berou případného „neposlušného“ klienta

jako klientův proces získávání důvěry či proces „*postupného získávání odvahy a nabytí poznání, že alternativní metoda jim může pomoci lépe než věda*“.

Všichni zkoumaní poradci stojí o zpětnou vazbu od klientů, ale ne vždy a od všech ji dostávají. Jejich poradenská metoda a způsob práce způsobuje spíše očekávání jednorázové návštěvy klienta nebo několika málo návštěv.

4.2 Výsledky kvantitativního výzkumu

4.2.1 Výběrový soubor

Výzkumný soubor pro kvantitativní výzkum obsahuje celkem 32 osob. Zahrnuje jednak všech 12 účastníků kvalitativního výzkumu; druhá dalších 20 osob, na kterých byl prováděn pouze kvantitativní výzkum.

Tabulka 4.5: Základní vlastnosti souboru, na kterých byl prováděn pouze kvantitativní výzkum.

Číslo	Poradenský směr	Pohlaví	Věk	Vzdělání
13	Akupunktura	Muž	38	VŠ
14	Akupunktura	Muž	39	VŠ
15	Akupunktura	Muž	52	VŠ
16	Astrologie	Muž	30	SŠ
17	Astrologie	Muž	41	VŠ
18	Astrologie	Žena	50	SŠ
19	Astrologie	Žena	62	SŠ
20	Homeopatie	Muž	35	VŠ
21	Homeopatie	Muž	40	VŠ
22	Homeopatie	Muž	42	VŠ
23	Homeopatie	Muž	56	VŠ
24	Homeopatie	Žena	56	VŠ
25	Léčitelství	Muž	36	SŠ
26	Léčitelství	Žena	41	VŠ
27	Léčitelství	Žena	48	SŠ
28	Numerologie	Žena	31	VŠ
29	Numerologie	Žena	31	SŠ
30	Numerologie	Žena	44	VŠ
31	Numerologie	Žena	48	SŠ
32	Výklad karet	Žena	52	SŠ

Zastoupení obou pohlaví je víceméně rovnoměrné:

Tabulka 4.6: *Rozložení pohlaví u kvantitativního výběrového souboru.*

Pohlaví	Muži	Ženy
Četnost	17	15

Rozložení věku u výběrového souboru je v rozpětí 24–67 let. Popisné statistiky potvrzují trend z menšího výběru použitého pro kvalitativní výzkum. Totiž že nevědecké poradenství je v největší míře spíše záležitostí osob středního věku.

Tabulka 4.7: *Popisné statistiky věku u kvantitativního výběrového souboru.*

Proměnná	N	Průměr	Medián	Sm. odch.	Šikmost	Špičatost
Věk	32	43,0	41,5	9,7	+0,4	+0,2

Tabulka 4.8: *Rozložení poradenských směrů u kvalitativního výběrového souboru.*

Poradenský směr	Absolutní četnost	Relativní četnost
Akupunktura	6	0,19
Astrologie	6	0,19
Homeopatie	8	0,25
Léčitelství	4	0,13
Numerologie	6	0,19
Výklad karet	2	0,06

4.2.2 Výsledky NEO-FFI testů

Tabulka 4.9: *Popisné statistiky výsledných škál nevědeckých poradců.*

	Škála	Průměr	Medián	Sm. odch.	Šikmost	Špičatost
N	Neuroticismus	23,34	23	7,88	+0,24	-0,80
E	Extraverze	35,25	34,5	6,63	-0,04	-0,52
O	Otevřenost	27,81	26,5	6,93	+0,11	-0,63
P	Přívětivost	29,34	29	7,61	+0,09	-0,87
S	Svědomitost	27,28	28,5	6,71	-0,25	-0,61

4.2.3 Testy normálního rozdělení

Na výsledných hrubých skórech jsem provedl test normality pomocí Shapirova-Wilkova testu. Výsledky jsou v tabulce níže.

Pro přijetí hypotézy, že data pocházejí z normálního rozdělení pro $N=32$ je vyžadována hranice $W = 0,93$ (pro $\alpha = 0,05$).

Výsledky Shapirova-Wilkova testu přijímají hypotézu, že data mají normální rozdělení. Nicméně při tak malé četnosti souboru s $N = 32$, není tento výsledek spolehlivý.

Tabulka 4.10: *Výsledky testů výsledných hodnot škál NEO-FFI na normální rozdělení pomocí Shapirova-Wilkova testu.*

	Škála	W	p
N	Neuroticismus	0,9653	0,3816
E	Extraverze	0,9797	0,7913
O	Otevřenost	0,9706	0,5149
P	Přívětivost	0,9645	0,3619
S	Svědomitost	0,9633	0,3380

4.2.4 Neparametrický test

Pro získání odpovědí na otázky, jak se liší osobnostní rysy nevědeckých poradců od standardu populace, jsem provedl neparametrický statistický test. Jedná o jedno-výběrový Wilcoxonův test. Testuje se hypotéza (pro každou z pěti dimenzí psy-

chologického testu NEO-FFI), že průměrný výsledek standardu populace v testu NEO-FFI je zároveň mediánem výsledku nevědeckých poradců v testu NEO-FFI.

Hraniční testová hodnota pro jednovýběrový Wilcoxonův test je 159 (pro $N = 32$ a $\alpha = 0,05$). Proto platí:

1. Pokud je výsledná testová hodnota (v určité škále) menší nebo rovná hraniční hodnotě 159, pak platí, že nevědečtí poradci vykazují statisticky významný rozdíl oproti normě.
2. Pokud je výsledná testová hodnota (v určité škále) větší než hraniční hodnota 159, pak nevědečtí poradci nevykazují statisticky významný rozdíl oproti normě.

Tabulka 4.11: *Výsledky statistického testování neparametrickým Wilcoxonovým testem.*

	Škála	Standard populace	Testová hodnota
N	Neuroticismus	22,44	230
E	Extraverze	31,90	119
O	Otevřenost	27,69	262
P	Přívětivost	30,02	226
S	Svědomitost	28,64	214

4.2.5 Parametrický test

Při návrhu metodiky zpracování dat nebylo očekáváno, že na malém souboru ($N = 32$) bude splněna podmínka normality výsledných testových dat. Test normality podle Shapiro-Wilka potvrdil, že výsledné hrubé skóry nevědeckých poradců v psychologickém testu NEO-FFI mají normální rozdělení ve všech pěti škálách. Proto je možné provést také parametrický test.

Hraniční testová hodnota je 2,36 (pro $N = 32$ a $\alpha = 0,05$). Proto platí:

1. Pokud výsledná testová hodnota (v určité škále) v absolutní hodnotě přesahuje hraniční hodnotu 2,36, pak nevědečtí poradci vykazují statisticky významný rozdíl oproti normě.

2. Pokud je výsledná testová hodnota (v určité škále) v absolutní hodnotě menší nebo rovná hraniční hodnotě 2,36, pak nevědečtí poradci nevykazují statisticky významný rozdíl oproti normě.

Tabulka 4.12: *Výsledky statistického testování parametrickým t-testem.*

Škála		Standard populace	Sm. odch.	Testová hodnota
N	Neuroticismus	22,44	8,06	+0,64
E	Extraverze	31,90	7,55	+2,51
O	Otevřenost	27,69	6,78	+0,10
P	Přívětivost	30,02	6,37	-0,60
S	Svědomitost	28,64	7,49	-1,03

4.2.6 Závěry kvantitativního výzkumu

V obou případech, jak pomocí neparametrického, tak i parametrického statistického testu, byly potvrzeny stejné závěry:

1. Poradci používající nevědecké metody poradenství nevykazují ve škále „Neuroticismus“ staticky významný rozdíl oproti normě.
2. **Poradci používající nevědecké metody poradenství vykazují ve škále „Extraverze“ staticky významné vyšší skóre, než je norma.**
3. Poradci používající nevědecké metody poradenství nevykazují ve škále „Otevřenost vůči zkušenosti“ staticky významný rozdíl oproti normě.
4. Poradci používající nevědecké metody poradenství nevykazují ve škále „Přívětivost“ staticky významný rozdíl oproti normě.
5. Poradci používající nevědecké metody poradenství nevykazují ve škále „Svědomitost“ staticky významný rozdíl oproti normě.

Kapitola 5

Diskuse

Výzkumná práce byla od počátku koncipována jako pilotní studie zaměřená na poradce používající nevědecké metody poradenství.

Hlavním přínosem této práce je vzhled do oblasti, které je více méně mimo zájem vědců, a nebyl ještě ve větší míře zkoumán. To je osobnost a vlastní postoje, vnímání a vztah poradců používajících nevědecké poradenství – k používané metodě, k vědě, ke klientům, a také k vlastní faktu, že používají vědecky neuznávanou metodu.

Zatímco nevědecké metody jsou předmětem mnoha vědeckých prací, publikací a výzkumů; stejně jako je – byť výrazně řidčeji – zkoumán vztah veřejnosti k alternativním poradenským metodám; samotná osoba nevědeckého poradce není z hlediska vědeckých studií objektivně zkoumána prakticky vůbec.

Kvalitativní výzkum nevědeckých poradců příliš nepotvrzuje obecná tvrzení, která se tradují o vztahu alternativních poradců versus vědy. Byl jsem značně překvapen mnohými zjištěními, ke kterými jsem při výzkumu dospěl, a která se objevovala ve výpovědích rozhovorů s účastníky výzkumu. O to spíše se domnívám, že téma samotných nevědeckých poradců by zasloužila další výzkum.

* * *

Od počátku bylo při výzkumu dbáno, aby byla získána pokud možno co nejkvalitnější data. Proto bylo nejdříve zjištěno relativní zastoupení jednotlivých nevědeckých metod mezi nevědeckými poradci. Následně byli oslovováni nevědečtí poradci v poměru různých směrů tak, jak se vyskytují v základním souboru. Zároveň byl pro-

váděn výzkum v řadě lokalit České republiky, a prakticky každý účastník kvalitativní části výzkumu je z jiné lokality.

Zřejmě se tato péče příznivě projevila také ve výsledcích psychologických testů, kde pro malý počet účastníků ($N = 32$) nebylo při tvorbě plánu výzkumu počítáno s normálním rozdělením výsledků – a proto byla naplánována neparametrická metoda statistického testu. Shapirův-Wilkův test normality ovšem ukázal, že rozložení výsledků hrubých skóre ve všech škálách psychologického testu NEO-FFI odpovídá normálnímu rozdělení. Následně proto byly výsledky testů otestovány na statistickou významnost jak neparametrickým, tak parametrickým testem se shodnými výsledky.

* * *

Ačkoli se na začátku výzkumu očekávalo, že nevědečtí poradci budou v prosté opozici proti vědě jako takové, překvapivě se ukázalo, že takový závěr nelze učinit. Nevědečtí poradci především nevnímají vědu jako jednoduší celek, ale jako řadu různých „součástí“, ze kterých je možné si vybrat. Většinou u poradců převažuje respekt k určitým částem vědy a některým vědcům, zatímco jiné jsou ignorovány či kritizovány. Poměrně častým postojem je, že věda je správná, ale vědci se občas mýlí.

Z výsledků vyplývá, že hlavním určujícím rozdílem, který je v náhledu nevědeckých poradců je tento: Zatímco vědci a veřejnost do jisté míry vnímají vědu a vědce, stejně jako různé obory jako více či méně jeden velký nedělitelný celek, který nelze bez újmy rozdělit či z něho něco ubrat; nevědečtí poradci naopak vnímají vědu a vědeckou společnost jako rozdělenou do mnoha součástí, z nichž některé uznávají, jiné nikoli. Svou nevědeckou metodu pak vnímají jako další součást, kterou lze snadno do vědy přidat – byla-li by mezi vědci vůle tak učinit.

Překvapením byla také intenzivní spolupráce nevědeckých poradců s vědci, byť ze strany vědců se jedná spíše o šedou zónu jejich činnosti. Zcela určitě by bylo zajímavým námětem na vědecký výzkum, který by zjišťoval, co vede vědce ke spolupráci s poradci používající nevědecké metody. Tento výzkum by byl však zřejmě velice náročný na získání důvěry příslušných vědců.

Základním zjištěním ve vztahu nevědeckých poradců k vědě je poznatek, že je třeba diferencovat mezi vztahem k vědě (jako vědeckým principům, vědeckým metodikám, ...) a mezi vztahem k vědcům a vědeckým skupinám.

* * *

Značnou motivací poradců, proč si volí nevědecké poradenství je, že v daném směru našli svou životní filozofii (u 5 účastníků z 12). Řídí pak svůj život podle poznatků v daném nevědeckém oboru. Poměrně časté je to u akupunkturistů, astrologů a léčitelů. Mnohé nevědecké obory vytvářejí poměrně ucelenou filozofii zahrnující i vysvětlení pravidel světa, vesmíru a života.

Zbylí účastníci výzkumu spojovali volbu metodu s nějakou formou realizace (7 z 12).

Volba nevědeckého poradenství může mít také spojitost s extroverzí. Vědecká cesta není tolik lákavá pro příliš sociálně a extrovertně položené osobnosti. Pak může volba nevědeckého poradenství mít základ v tom, že věda se zdá příliš introvertní a vážná. To by mohlo vysvětlovat, proč se na nevědeckou cestu dává poměrně dosti bývalých vědců.

–

Vztah ke klientům je u nevědecké metody často důvodem, proč si vůbec povolání nevědeckého poradce zvolili.

Zajímavé je, že nevědečtí poradci tolerují svým klientům různé chyby či nedodržování jejich rad. Berou to spíše jako součást vlastního získávání důvěry klienta v danou metodu či jako součást procesu získávání odvahy opustit jen vědecké metody.

* * *

Součástí výzkumu byla také kvantitativní část. Výběr nevědeckých poradců byl požádán o vyplnění psychologického testu NEO-FFI. Ačkoli vzorek respondentů byl poměrně malý ($N = 32$) vzhledem k tomu, že hlavním zaměřením pilotní studie byl kvalitativní výzkum – ukázal statisticky významně zvýšené hodnoty dimenze „Extraverze“ u nevědeckých poradců.

Z výsledků výzkumu se lze důvodně domnívat, že poradci používající nevědecké metody nejsou natolik stejnorodou skupinou, aby rozsáhlejší psychologické testování odhalilo další významné rozdíly osobnostních rysů oproti normě populace. Bylo by velice přínosné provést vědecké výzkumy rozsáhlejších vzorků zaměřených spíše na jednotlivé nevědecké poradenské směry.

Kapitola 6

Závěr

Hlavním záměrem této pilotní studie bylo podat základní informace ohledně poradců používajících nevědecké metody.

Výzkum řešil poměrně velice širokou škálu výzkumných otázek, které se dají shrnout do třech oblastí: 1) jaká je osobnost a vzdělání nevědeckých poradců, a jak se jejich osobnostní rysy liší od průměru populace?; 2) jaký je přístup a vztah nevědeckých poradců ke klientům, k metodě a vědě?; 3) jak vnímají nevědečtí poradci fakt, že používají nevědeckou metodu?

Pro získání odpovědi na osobnost a vzdělání byla provedeno testování vzorku nevědeckých poradců psychologickým testem NEO Big Five. Bylo zjištěno, že nevědečtí poradci se významně neliší od normy populace s výjimkou dimenze „Extraverze“. Jak se ukázalo v kvalitativní části výzkumu, tento rys osobnosti se do značné míry promítá i do motivů nevědeckých poradců.

Kvalitativní výzkum ukázal, že nevědečtí poradci nemají většinou odmítavý vztah k vědě. Nevnímají se jako opozice k vědě. Svůj vztah k vědě řeší v převážné většině tak, že ostře odlišují vědu a vědce – zatímco vědu považují za správnou, vědce za omylné a podléhající různým tlakům. Tedy „*souhlasím s vědou, nesouhlasím s některými vědci a tím co tvrdí*“. Dalším významným rysem ve vztahu k vědě je přístup, že věda je jen jednou z různých možností objektivního poznání, ze kterých lze čerpat. Upírají vědě exkluzivitu v rozhodování o tom, co je pravdivé a co nikoli.

Motivace k volbě nevědecké metody, kterou poradci používají je založen buď na tom, že 1) metoda se stala životní filozofií daného člověka; nebo 2) umožňovala realizaci v nějaké potřebě či oblasti života. Filozofický důvod byl frekventovaný (u 5

poradců z 12), pak takový poradce často podřizuje celý svůj život a osud hodnotám a poznatků v dané metodě. V případě realizace byl v polovině případů uváděn důvod styku a pomoc lidem (zde je zřejmá souvislost s převažující extravertzí u nevědeckých poradců).

Zajímavé bylo zjištění v případě zkoumání, jaký je vztah nevědeckých poradců k nevědeckosti jím používané metody. Ve valné většině případů totiž považují svou metodu za plně vědeckou. To, že metoda je vědou prohlášena za nevědeckou, a není součástí vědy, je vnímáno spíše jako omyl a zaujatost vědců. Čtvrtina z oslovených poradců se dokonce velmi aktivně věnuje tomu, aby vědce přesvědčili o serióznosti své metody.

Za volbou, že se budou věnovat nevědeckému poradenství ve všech zkoumaných případech stál moment, kdy jim – podle jejich slov – nevědecká metoda poskytla to, co jinak postrádali (uzdravení, předpovědi, ...) skrze jiného člověka. To je přivedlo na cestu „nevědy“. Většina z nich nevědeckou metodu neměnila, někteří v průběhu své kariéry vystřídalí několik metod, než našli tu, která s nimi souzněla.

Vztah nevědeckých poradců ke klientům je tak trochu blízký rogeriánské filozofii. Jsou více zaměřeni na klienta, a prokazují poměrně značné pochopení i v případě, že klient neposlouchá jejich rady, apod. Všichni mají zájem o zpětnou vazbu ze strany klienta, ale často ji nedostávají.

Kapitola 7

Souhrn

Poradenské pracovníky, kteří používají ve své praxi nevědecké poradenství, lze v zásadě zkoumat ze tří hledisek: 1) je možné zkoumat pravdivost či nepravdivost, vědeckost či nevědeckost jimi používaných metod; 2) dále je možné zkoumat jejich klienty a případně názor veřejnosti na alternativní poradenské služby a poradce; 3) a konečně je možné zkoumat samotné nevědecké poradce jako osoby s určitými postoji vážícími se k jejich nevědeckému poradenství.

Je poměrně překvapivé, že prvním dvěma způsobům zkoumání nevědeckých poradců se věnuje velké množství odborných publikací, jakož i vědeckých studií, zatímco třetímu způsobu se prakticky nevěnuje žádná objektivní vědecká studie.

Tato práce popisuje pilotní výzkum, který se snaží zkoumat pracovníky, kteří si za svou životní dráhu zvolí nevědecké poradenství, z hlediska jejich osobnosti a postojů. V rámci výzkumných otázek bylo zkoumáno: jaký mají nevědečtí poradci vztah k vědě; jaký mají vztah k nevědecké poradenské metodě, kterou praktikují; jaký mají vztah ke svým klientům; jak vnímají nevědeckost své metody.

* * *

Cílem teoretické části bylo nastínit v krátkosti základní informace o nevědeckém poradenství.

V první řadě bylo nutné vůbec přesně definovat, co je nevědecké poradenství. Na základě aplikace této definice bylo zjištěno, jak nevědecké metody historicky vznikají, a jejich označení je podmíněno dobově i lokálně. Nevědecké směry také často vznikají jako původně vědecké a vědecky uznávané, kdy v určitém momentu jsou

z vědy vyloučeny – byl uveden příklad frenologie (obor, který hledal souvislosti mezi tvarem lebky a charakterem a duševními schopnostmi člověka). Dalším příkladem, který tento proces vylučování z vědy zažívá v těchto časech je homeopatie.

Teoretická část dále stručně popisuje hlavní proudy nevědeckého poradenství, které se vyskytují v České republice. Přináší základní informace o tom, z jakého ideového hnutí vychází, stručně popisuje jejich podstatu, jaké druhy a metody poradenství daná metoda nabízí, jaké poradenské zakázky obvykle řeší, a jaká je jejich podstata a používané techniky. Jedná se o tyto nevědecké poradenské směry: astrologie, homeopatie, léčitelství, numerologie, tradiční čínská medicína (včetně akupunktury, a dalších technik) a výklad karet.

* * *

Další části práce popisují vlastní výzkum poradců používajících nevědecké metody, který byl proveden v letech 2016 a 2017.

Ve vlastním výzkumu nebylo možné prakticky stavět na žádných předchozích vědeckých studiích. Objektivní vědecké zkoumání samotné osoby poradce používající nevědecké poradenství a jeho vztahu ke klientům, nevědecké poradenské metodě, k vědě – zůstává ve stínu jiných vědeckých studií, které analyzují zkoumají spíše jejich poradenské metody, případně vztah laiků a veřejnosti k těmto alternativním metodám a poradcům. Proto bylo k tomu výzkumu přistoupeno jako k pilotní studii.

Původní kvantitativní design výzkumu měl odpovědět na otázku, jací lidé – z hlediska jejich osobnostních rysů – si volí za své povolání práci poradce používajícího nevědecké metody. Proto byl proveden první předvýzkum, v rámci kterého byli oslovení nevědečtí poradci byli požádáni o vyplnění psychologických testů NEO Big Five a 16PF, aby se ukázala (ne)ochota cílové skupiny se nechat psychologicky testovat, a zda budou ochotni vyplňovat i delší psychologické testy. Ukázalo se, že cílová skupina nemá důvěry v tento druh testování, a nemá dostatek trpělivosti na vyplnění delších psychologických testů.

Po konzultaci s vedoucím práce bylo proto přistoupeno k rozhodnutí změnit design výzkumu změněn na kvalitativní. Metodou výzkumu se staly rozhovory s vybranými poradci používající nevědecké metody. Výzkumné otázky se zaměřily na vztah samotných poradců ke klientům, metodě a vědě. Původní kvantitativní design však také zůstal, do té doby bylo nasbíráno celkem 20 vyplněných inventářů

NEO Big Five od nevědeckých poradců. Po ukončení rozhovoru s každým účastníkem byl tento požádán, zda by mohl vyplnit krátký test NEO Big Five. Výzkum tak získal svou hlavní kvalitativní část výzkumu a doplňkovou kvantitativní část výzkumu.

* * *

Z kvalitativní části výzkumu vyplynulo, že poradci používající nevědecké metody nemají většinou odmítavý vztah k vědě. Stejně tak nevnímají svou nevědeckou poradenskou činnost jako opozici či nepřátelství k vědě a vědeckému poznání.

Z výzkumu vyplynulo, že nevědečtí poradci nevnímají vědu jako jeden kompaktní celek. Ve většině případů od sebe odlišují: 1) vědu jako soubor vědeckých principů a metod; 2) vědce provozující vědu. Převažuje názor, že věda je správná, ale vědci se mohou mýlit či podléhat různým tlakům (korporativním, politickým, finančním, ...). Proto se často ztotožňují s vědou jako takovou, ale naproti tomu pouze s některými vědci a vědeckými názory.

Dalším postojem nevědeckých poradců je, že věda jako taková není jediným možným zdrojem objektivního poznání. Zde opět nejsou nevědečtí poradci v přímém protikladu s vědou, ovšem nepřiznávají vědě exkluzivitu v přinášení poznání a rozhodování o tom, co je a co není pravdivé. Věda je tak, v jejich pojetí, pouze jedním z více možných zdrojů, ze kterého lze čerpat.

—

Zajímavá byla zjištění vztahu poradců k nevědeckosti používané metody. Ve valné většině případů totiž nevědečtí poradci považují svou metodu za vědeckou. To, že není součástí oficiální vědy považují spíše za chybu a neobjektivní zaujatost vědců.

Vlastní vztah k metodě je založen na jednom ze dvou základních motivů: 1) buď na filozofickém pojetí, kdy se daná metoda stala základní životní filozofií daného poradce; 2) možností k vlastní realizaci nějaké životní potřeby. Filozofický důvod byl velice častý (u 5 poradců z 12).

Dá se dovodit, že volba nevědeckého poradenství je často vnímána jako protiklad k volbě introvertněji a vážněji postavené vědě. Zřejmě současná vážná a spíše uzavřenější věda příliš nevyhovuje sociálněji a extrovertněji postaveným osobám.

(Je možné, že zde proběhl podobný nevědomý protest, jako třeba u humanisticky zaměřených psychologů proti psychoanalýze.)

Obvykle se v přijetí nějaké nevědecké metody vyskytl jakýsi „aha“ efekt. Buď jim daná metoda poskytla něco, co nedostali od vědy (uzdravení, předpovědi, ...), nebo se setkali s člověkem, který je danou metodou a jejími možnostmi ohromil, a předvedl jim je. Jen výjimečně se stává, že si nevědecký poradce zvolí metodu sám do sebe, na základě vlastního uvážení.

–

Vztah ke klientům je u většiny poradců obecně častým důvodem, proč si zvolili kariéru poradce používajícího nevědecké metody – přímo výslovně to uvádí polovina účastníků výzkumu.

Zajímavým výsledkem výzkumu bylo zjištění, že obecně jsou nevědečtí poradci velice tolerantní k různým chybám klientů. Je zde velká tolerance k tomu, pokud se klient nezařídí podle jejich rad, nebo občas blokuje své zlepšení. Uvědomují si, že do jisté míry soupeří i ve svých radách s vědou, a klient si musí projít procesem nalezení důvěry k nevědeckému poradci.

Všichni nevědečtí poradci vítají jakoukoli zpětnou vazbu, ale ne vždy ji dostávají.

* * *

Psychologické testování osobnosti pomocí psychologických testů byla doplňková část výzkumu. Měla přispět k odpovědi na otázku, jací lidé si volí za své polování dráhu nevědeckého poradenství.

Výsledky psychologického testování osobnostních rysů inventářem NEO Big Five ukázalo, že poradci používající nevědecké poradenství se v základní pětičlenné škále osobnosti nijak neliší od normy populace s výjimkou škály „Extraverze“.

Nevědečtí poradci mají statisticky významně vyšší skóre ve škále „Extraverze“ oproti normě populace. Jsou tedy více sociabilní, zaměřeni na lidi, povídaví, zábavní. Tento výsledek je v souladu jak s předvýzkumem, tak s výsledky kvalitativního výzkumu. Bylo náročné a obtížné přesvědčovat poradce používající nevědecké metody k vyplňování delších psychologických testů, naproti tomu velice ochotně spolupracovali při výzkumu pomocí rozhovorů. Navíc v rámci kvalitativního výzkumu uváděli často jako motivaci k dané metodě vztažené k okolním lidem.

Seznam použité literatury

1. Allport, G. W., Odbert, H. S. (1936). Trait-names: A psycho-lexical study. *Psychological Monographs*, 47(211): celé číslo.
2. Ando, V. (1995). *Klasická čínská medicína. Základy teorie I*. Hradec Králové: Svítání.
3. Baumgarten, F. (1933). *Die Charaktereigenschaften: Beiträge zur Charakter und Persönlichkeitsforschung [The Character Traits: Contributions to the character and personality research]*. Bern: A. Francke.
4. *Bible. Zjevení Janovo*. Písmo svaté Nového zákona, Zj. 13, 17–18. Praha: Ústřední církevní nakladatelství.
5. Broughton, R. S. (1991): *Parapsychology: The Controversial Science*. New York: Ballantine Books.
6. Carroll, R. T. (2015). *The Skeptic's dictionary: Numerology*. Získáno 1. března 2017 z <http://www.skeptdic.com/numerology.html>
7. Cílek, V. (2005). *Tao te ťing. O tajemství hlubším než hlubina sama*. Praha: Dokořán.
8. Cornelius, G., Maggie H., Webster C. (1996) *Astrologie pro začátečníky* Brno: Ando publishing.
9. Encyclopedia Britannica (2010) *Encyclopedia Britannica: Number symbolism*. Získáno 1. března 2017 z <https://www.britannica.com/topic/number-symbolism>
10. Freud, S. (1945). *Úvod do psychoanalýzy*. Praha: Julius Albert.
11. Freud, S. (1991). *Totem a tabu*. Praha: Práh.

12. Freud, S. (2006). *Já a obranné mechanismy*. Praha: Portál.
13. Galton, F. (1884). Measurement of character. *Fortnightly Review*, 36, 179–185.
14. Hartl, P., Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
15. Heřt, J. (1997): Homeopatie, clusterová medicína, anthroposofická medicína. Praha: Lidové noviny.
16. Heřt, J., Hnízdil, J., Klener, J. (2002): Akupunktura, mýty a realita. Praha: Galén.
17. Heřt, J. (2010). *Alternativní medicína a léčitelství. Kritický pohled..* Získáno 1. března 2017 z http://www.sysifos.cz/files/Alternativni_medicina_Hert.pdf
18. Holzman, L., Newman, F. (2006). *Unscientific Psychology: A Cultural-performatory Approach to Understanding*. Bloomington: iUniverse.
19. Hřebíčková, M., Urbánek, T. (2001). *NEO pětifaktorový osobnostní dotazník*. Praha: Testcentrum.
20. Chalil, E. H. (1994): Tajemství pyramid. Bratislava: Eko-konzult.
21. Chlup, R. (2007). *Corpus hermeticum*. Praha: Hermann a synové.
22. Jankovský, J. (2003). *Etika pro pomáhající profese..* Praha: Triton.
23. Kašpar, E. (1994): Populárně a vědecky o proutkaření. Praha: JČMF.
24. Katarin's page (nedat.) *Čínská astrologie*. Získáno 1. března 2017 z <http://katarin.uton.cz/astrologie/astrologie-cinska/>
25. Kelly, L. (2004). *The Skeptic's Guide To The Paranormal*. Londýn: Orion.
26. Hřebíčková, M., Urbánek, T. (2001). *NEO pětifaktorový osobnostní dotazník*. Praha: Testcentrum.
27. Kefer, J. (1996). *Praktická astrologie*. Praha: Triton.
28. Minařík, K. (2005). *Lao-c'ovo Tao-te-ťing*. Praha: Canopus.
29. Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada publishing.

30. Nakonečný, M. (1994). *Smaragdová deska*. Praha: Academia.
31. Nakonečný, M. (1995). *Lexikon magie*. Praha: Ivo Železný.
32. Plháková, A. (2008). *Dějiny psychologie*. Praha: Grada Publishing.
33. Ponkrác, M. (2007). *PHP a MySQL bez předchozích znalostí*. Brno: Computer Press.
34. Ponkrác, M. (2012). *Vybrané osobnostní charakteristiky pracovníků v oblasti informačních technologií. Bakalářská práce*. Olomouc: Univerzita Palackého, Filozofická fakulta.
35. Ponkrác, M. (2017). *Webová aplikace pro sběr dat vybraných osobnostních charakteristik*. Získáno 1. března 2017 z <http://diplomka.ponkrac.net/>
36. Rejzek, J. (2001). *Český etymologický slovník*. Voznice: Leda.
37. Rýzl, M. (1991): *Parapsychologie*. Praha: Panorama.
38. Schuler, H., Prochaska, M. (2003). *Dotazník motivace k výkonu – LMI*. Praha: Testcentrum.
39. Shapiro, S. S., Wilk, M. B. (1965): An Analysis of Variance Test for Normality (Complete Samples). *Biometrika* 52(3–4): 591–611.
40. Tambiah, S. J. (1990): *Magic, Science, Religion, and the Scope of Rationality*. Cambridge: Cambridge University Press.
41. The R Project for Statistical Computing. (2012). *Homepage*. Získáno 1. března 2017 z <http://www.r-project.org/>
42. Vanýsek, V. (1998). Co nám může říci astrologie? *Věda kontra iracionalita. Sborník přednášek.*, 1998, 9–36, Praha: Academia.
43. Vildová, P. (2008). *Vztahy odborné a laické veřejnosti k alternativním metodám péče o zdraví. Bakalářská práce*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Katedra ošetřovatelství.
44. Vondráček, V. (1993): *Fantastické a magické z hlediska psychiatrie*. Bratislava: Columbus.

Přílohy

Příloha 1: Zadání diplomové práce

Příloha 2: Abstrakt a klíčová slova v českém jazyce

Příloha 3: Abstrakt a klíčová slova v anglickém jazyce

Příloha 4: Ukázkový rozhovor

Příloha 1: Zadání diplomové práce

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2016/2017

Studijní program: Psychologie
Forma: Kombinovaná
Obor/komb.: Psychologie (PSYN)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
Ing. Bc. PONKRÁC Miloslav	Ed. Beneše 3916/21, 796 03 Prostějov	F150142-FIF

TÉMA ČESKY:

Poradci používající nevědecké metody poradenství.

NÁZEV ANGLICKY:

Counselors using unscientific methods of counseling.

VEDOUcí PRÁCE:

PhDr. Matúš Šucha, Ph.D. - PCH

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Dle metodiky dostupné na www.psych.upol.cz (Miovský, M. (2004). Diplomové práce v oboru psychologie. Olomouc: SDV).

Cíl:

Pilotní mapování poradců používajících nevědecké metody poradenství.

Cílem práce je provést orientační zmapování metod a postupů práce poradců, kteří používají "nevědecké" metody v práci s lidmi. Dále pak popsat jejich vztah k práci samotné a ke klientům. Orientačně popsat jejich osobnost, vzdělání a demografické charakteristiky.

Cílová skupina:

Výzkum se bude týkat osob, které mají převážnou část svého pravidelného příjmu získanou poradenskými službami založenými na nevědecké bázi. Bude se jednat o následující skupiny poradenských služeb (seřazeno podle abecedy): akupunkturisté, astrologové, homeopaté, jasnovidci, kartáři, léčitelé, numerologové, šamané, věštcí, a další. Výzkum se nebude týkat osob, jejichž poradenské služby jsou založeny v zásadě na vědecké bázi, jako jsou bylinářky, apod. Stejně tak jsem vyřadil ze souboru například pomoc skrze církev či kněží.

Výzkumné otázky:

Jaký je vztah pracovníků používajících nevědecké metody poradenství ke klientům?

Jaký je vztah pracovníků používajících nevědecké metody poradenství k vědě?

Jaký je vztah pracovníků používajících nevědecké metody poradenství k používané metodě?

Jaká je osobnost pracovníků používajících nevědecké metody poradenství?

Jak se osobnost pracovníků používajících nevědecké metody liší od průměru populace?

Jaké je vzdělání pracovníků používajících nevědecké metody poradenství?

Sady otázek:

Proč jste si zvolil(a) tento způsob/metodu pomoci klientům?

Čím si myslíte, že klientovi nejvíce pomáháte?

Máte nebo zjišťujete si zpětnou vazbu od klientů, nakolik jim vaše pomoc byla užitečná?

Používáte ve své práci vědecké poznatky a výsledky vědeckých výzkumů?

Jak se díváte na vědeckost/nevědeckost vaší činnosti?

Co považujete ve vaší práci za nejobtížnější a co naopak za nejsnazší?

Co vás na vaší práci nejvíce motivuje?

Co byste chtěl(a) ve své práci změnit?

V čem je váš obor/metoda podle vás jedinečný a odlišný od jiných oborů/metod?

Máte nějaké univerzitní či středoškolské vzdělání, které se váže k vaší metodě práce?

Absolvoval jste nějaké odborné psychologické kursy?

Snažíte se nějakým způsobem rozšiřovat své znalosti a dovednosti vzhledem k metodě?

Psychologické testy:

Vyplnění NEO-FFI testu.

Teoretická část:

Popis jednotlivých nevědeckých metod použitých ve výzkumu.

Přístup a práce s klientem v jednotlivých nevědeckých metodách.

Srovnání jednotlivých nevědeckých metod práce s klientem s vědecky podloženými terapeutickými metodami.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

Broughton, R. S. (1991): Parapsychology: The Controversial Science. New York: Ballantine Books.

Heřt, J. (1997): Homeopatie, clusterová medicína, anthroposofická medicína. Praha: Lidové noviny.

Heřt, J., Hnízdil, J., Klener, J. (2002): Akupunktura, mýty a realita. Praha: Galén.

Chalil, E. H. (1994): Tajemství pyramid. Bratislava: Eko-konzult.

Kašpar, E. (1994): Populárně a vědecky o proutkaření. Praha: JČMF.

Nakonečný, M. (1995): Lexikon magie. Praha: Ivo Železný.

Rýzl, M. (1991): Parapsychologie. Praha: Panorama.

Tambiah, S. J. (1990): Magic, Science, Religion, and the Scope of Rationality. Cambridge: Cambridge University Press.

Vondráček, V. (1993): Fantastické a magické z hlediska psychiatrie. Bratislava: Columbus.

Příloha 2: Abstrakt a klíčová slova v českém jazyce

ABSTRAKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Název práce: Poradci používající nevědecké metody poradenství.

Autor práce: Ing. Bc. Miloslav Ponkrác

Vedoucí práce: PhDr. Matúš Šucha. Ph. D.

Počet stran a znaků: 90/127552

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 44

Abstrakt: Diplomová práce je pilotní studií, která je zaměřena na výzkum poradců používající nevědecké metody poradenství. Základním metodologickým designem je kvalitativní výzkum nevědeckých poradců s použitím rozhovorů. Další částí diplomové práce je kvantitativní výzkum nevědeckých poradců s použitím psychologického testu NEO-FFI. Cílem celého výzkumu je prozkoumat osobnost pracovníků používající nevědecké metody poradenství, a zjistit odpověď na otázky: Jaký je vztah nevědeckých poradců k jejich metodě, kterou používají; k vědě; ke klientům? Jaký mají postoj k faktu, že jejich metoda je nevědecká? Jak se liší osobnostní rysy nevědeckých poradců od průměru populace? — Cílem teoretické části bylo podat základní informace o nevědeckých poradenských metodách. Práce dále zkoumá relativní četnosti různých metod v populaci. Následně jsou metodou stratifikovaného výběru sestaveny dva výběrové soubory nevědeckých poradců, jeden pro kvalitativní výzkum (N=12), druhý pro kvantitativní testování psychologickými testy (N=32). Výsledná kvalitativní data byla analyzována pomocí metody vytváření trsů. Výsledná kvantitativní data vyhodnocena podle manuálu NEO-FFI, a otestovány neparametrickým Wilcoxonovým testem na významnost; dále proveden test na normální rozdělení podle Shapiro-Wilka, a po zjištění normality navíc ověřen Studentovým t-testem.

Klíčová slova: Alternativní poradenství, kvalitativní výzkum, kvantitativní výzkum, metoda vytváření trsů, nevědecké metody poradenství, NEO-FFI, osobnost poradců, pilotní studie, poradci, vztah ke klientovi, vztah k vědě, vztah k vědcům.

ABSTRACT OF THESIS

Title: Counselors using unscientific methods of counseling.

Author: Ing. Miloslav Ponkrác

Supervisor: PhDr. Matúš Šucha. Ph. D.

Number of pages and characters: 90/127552

Number of appendices: 4

Number of references: 44

Abstract: The thesis is a pilot study, which focuses on research of consultants using unscientific methods of counseling. The basic methodological design is qualitative research of non-scientific counselors by interviews. Next part of the thesis is quantitative research of scientific counselors using psychological test NEO-FFI. The aim of the research is to explore personality of counselors using unscientific methods of counseling, and find out the answer to the research questions: What is the relationship of counseling to their unscientific methods they use; to science; to clients? What is their attitude to the fact that their method is unscientific? Is there differences in personality traits from the average population? — The theoretical part provides basic information on unscientific methods of counseling. The work also examines the relative abundance of different methods in population. Subsequently, the method of stratified sampling was used to compile two samples of non-scientific counselors, one for qualitative research ($N = 12$), the second for quantitative testing by psychological tests ($N = 32$). The qualitative data were analyzed using cluster method. The resulting quantitative data are evaluated according to the manual NEO-FFI and tested by non-parametric Wilcoxon test for significance; further tested for normal distribution by the Shapiro-Wilk; after determining normality additionally verified by Student's t-test.

Keywords: Alternative counseling, consultants, qualitative research, quantitative research, NEO-FFI, personality advisors, pilot study, relationship to client, relationship to method, relationship to science, relationship to scientists, unscientific methods of counseling.

UKÁZKOVÝ ROZHOVOR

Ukázkový rozhovor. Rozhovor je zpracován redukcí prvního řádu.

Tabulka 7.1: Základní údaje osoby z ukázkového rozhovoru

Číslo	Poradenský směr	Pohlaví	Věk	Vzdělání
4	Astrologie	Muž	42	VŠ

1. Proč jste si zvolil(a) tento způsob/metodu pomoci klientům?

Na počátku před mnoha lety jsem hledal svou životní filozofii. Hledal jsem zákonitosti, jak svět a věci fungují. Používal jsem různé metody – mimo jiné jsem vykládal tarotové karty, dělal numerologii, tradiční čínskou medicínu, a mimo jiné se učil astrologii. Po čase jsem udělal rozhodnutí, že pokud má člověk něco dělat dobře, musí si vybrat.

Potřebuji metodu, která má za sebou systém, vnitřní logiku, a řád. To mi dává astrologie, a to mi dává tradiční čínská medicína. Vzhledem k tomu, že není možné provozovat akupunkturu bez konfliktů se zákonem, upozadil jsem ji, a věnuji se maximální možnou měrou právě astrologii.

2. Čím si myslíte, že klientovi nejvíce pomáháte?

Tím, že je vracím do souladu se sebou samými. Nebo přesněji tím, že udělám vše proto, abych jim vrátil jejich rovnováhu.

Vaše otázka je vícevrstevná. Existují různé skupiny klientů: Někteří chtějí poradit se zdravím, jiní se vztahy. Přicházejí ženy, které se marně roky snaží otěhotnět a lékaři jim nepomohli. Jiní hledají pomoc v podnikání, nebo se rozhodují při koupi nemovitosti. Každý z nich chce něco trochu jiného.

3. Máte nebo zjišťujete si zpětnou vazbu od klientů, nakolik jim vaše pomoc byla užitečná?

Ano. Řada klientů se vrací, a referují o tom, jak využili mé rady a pomoc. Jiní sdělí – ústně či písemně – jak jim naše sezení prospělo. Samozřejmě některé uvidím jedinkrát v životě, a pak už o nich nemám žádné zprávy.

Nejvíce zpětné vazby dostávám kvůli svému způsobu vedení sezení s klienty. Dávám jim možnost, aby po nějakém čase, který si sami určí, mi dali nějakou malou doplňující otázku, na kterou odpovím zdarma. Otázka se musí týkat obsahu sezení s klientem – ať už přímo nebo nepřímo – a samozřejmě musí být omezená rozsahem. Takže klienti se po nějakém čase sami ozvou, a vlastně mi v rámci položení té otázky sdělí odezvu na to, co jim naše společné sezení přineslo.

4. Používáte ve své práci vědecké poznatky a výsledky vědeckých výzkumů?

Samozřejmě, bez toho by to ani nešlo. Věda prozkoumala a pochopila obrovské množství přírodních zákonů a zákonitostí. Jak po technické stránce – například astronomické zákonitosti pohybu planet. Ale také samozřejmě po stránce zákonitostí vývoje člověka nebo psychiky člověka.

Mám doma knihovnu plnou odborných lékařských knih, stejně jako odborných knih o psychologii. Studuji je s velkým zaujetím.

5. Jak se díváte na vědeckost/nevědeckost vaší činnosti?

Neřeším vědeckost nebo nevědeckost toho co dělám. Řeším pouze pravdivost nebo nepravdivost, užitečnost či neužitečnost.

Astrologii lze prokázat vědeckými metodami, vědecká obec tak nečiní, a nepřístupuje k astrologii nestranně a objektivně.

Kdysi jsem několik let v kuse zkoumal všechny dostupné vědecké práce o astrologii. Vesměs až na výjimky se snažili vědci dokázat nefunkčnost astrologie. Několik vědeckých prací dokonce podloženo astrologie přímo konstatuje. Postupně jsem všechny studie údajně vyvracející astrologii prozkoumal, a zjistil jsem, že ani jedna vědecká studie neplatnost astrologie nedokazuje. Písemný závěr studií bývá v rozporu s naměřenými daty, a nebo – což je častější – bývá interpretován jako náhodné fluktuace dat namísto objevených zákonitostí.

Můj názor je, že astrologie je vědecká ve smyslu, že je možné ji objektivně prokázat a zkoumat vědeckými metodami. Pokud je ovšem termín „vědecký“ chápán jako oficiální názor vědců – pak vědecká není.

Abych ten rozdíl demonstroval:

Například v dobách 2. světové války byl oficiální názor mnoha vědců, tedy „vědecký“ názor, že árijská rasa je nadřazena ostatním rasám, a že např. Rómové, Slované či Židé jsou méněcenní oproti Němcům.

Když jsem studoval na univerzitě matematiku a fyziku – bylo oficiálním „vědeckým“ názorem prezentovaným vědci, že veškerá věda má základ v marxismu-leninismu, a z něj vychází veškeré zákonitosti všech oborů.

Tedy „vědecké“ pro mě není „to co vědci sdělí jako svůj názor“, ale pouze to, co je podloženo nestrannými objektivními vědeckými studiemi. A v tom je astrologie plně vědecká.

6. Co považujete ve vaší práci za nejobtížnější a co naopak za nejsnazší?

Já svou práci miluji, tak vlastně nějaké strasti vnímám tímto prizmatem.

Nejobtížnější je najít optimální způsob přístupu ke každému klientovi, a najít způsob, jak mu předávat informace či navázat dialog tak, aby pomoc byla co nejúčinnější. Každý klient je zcela jiný, jinak přemýšlí, jinak zpracovává informace, a má jiné životní filozofie a jiné životní zkušenosti. Také se liší motivací a v tom co očekává od našeho společného sezení.

Dá se říci, že technická stránka věci, stejně jako postupy, které v astrologii jsou – mám už po desetiletích praxe natolik zvládnuté, že nad nimi nemusím příliš přemýšlet.

Další obtížnou věcí je obchodní a marketinková stránka mé práce. Je třeba se starat o propagaci apod. Mě to moc nebaví, a potřeboval bych nějaké zkušenosti z nějaké obchodní činnosti, abych v tom byl trénovanější, a zvládal to lehčeji a s větší jistotou.

Nejsnazší je samotná technická stránka. Tedy zobrazit si horoskop či horoskopy, což je díky počítačové technice extrémně snadné. A pak přečíst informace z toho horoskopu. Je to jako kniha, která vydává mnoho tajemství.

7. Co vás na vaší práci nejvíce motivuje?

Když vidím a cítím smysl mé práce. Motivují mi dvě věci.

Jednak to, že astrologii umím, a ta ke mně promlouvá. Astrologie není jednoduchá, a trvalo mi řadu let, než jsem v ní získal jistotu. Dělal jsem astrologii mnoho let lidem kolem mě zdarma, a trvalo mi roky, než jsem v ní dokázal číst. Dnes za minutu přečtu

z horoskopu to, co jsem na začátku nedokázal ani za celý den zkoumání horoskopu. To množství informací je fantastické a obrovské.

A kromě toho mě samozřejmě motivuje to, že vidím výsledky své pomoci. Když někoho správně postrčíte, a on vykročí za lepším životem.

Dále mě motivuje taková subtilní věc, že mě astrologie baví, a že jí naprosto věřím a důvěřuji.

8. Co byste chtěl(a) ve své práci změnit?

Samozřejmě bych se chtěl zlepšit v možnostech pomoci klientů, co je jenom možné.

9. V čem je váš obor/metoda podle vás jedinečný a odlišný od jiných oborů/metod?

Astrologie je logicky vystavěný obor podobně jako fyzika. Má své výchozí principy a postuláty. Dá se v ní logicky odvozovat. Jinak řečeno, je to systematicky založený obor.

Všechny astrologické techniky se dají logicky odvodit právě kombinováním základním principů astrologie.

Jedinečné je množství informací, které astrologie poskytuje. Těžko ji v tom mohou konkurovat jiné metody, které poskytují obvykle v porovnání s astrologií jen zlomek informací.

Na druhé straně si to bere svou daň. Astrologie je obtížná na dokonalé zvládnutí. Má poměrně nepříznivou křivku učení – dlouho trvá, než se naučíte alespoň základům astrologie.

10. Máte nějaké univerzitní či středoškolské vzdělání, které se váže k vaší metodě práce?

Univerzitní vzdělání související přímo s mou prací nemám. Astrologie se v českých zemích na středních ani vysokých školách nevyučuje – na rozdíl třeba od USA, kde je astrologie univerzitním oborem, který je možné studovat.

Jako malý kluk jsem chtěl být přírodovědcem. Univerzitně jsem vystudoval botaniku.

11. Absolvoval jste nějaké odborné psychologické kursy?

Ano. Je ale nutné říci, že psychologické kursy jsou omezeně použitelné. Je to proto, že jsou zde odlišná východiska a odlišné možnosti v případě astrologie a v případě psychologie.

Mám za sebou kursy psychosomatické medicíny.

Psychodiagnostické kursy nejsou pro astrologii příliš užitečné. Základní diagnostickou metodou je v astrologii horoskop – a ten navíc nijak nezávisí na chování, momentální kondici či náladě klienta. Různé podvědomé a silné energetické impulsy dřímající v člověku dokáže horoskop odhalit excelentně – včetně pravděpodobného vývoje těchto v průběhu času a života. Astrologie umožňuje diagnostikovat třeba novorozence či člověka, který je na druhém konci světa a neznáte ani jeho podobu.

12. Snažíte se nějakým způsobem rozšiřovat své znalosti a dovednosti vzhledem k metodě?

Snažím se jednak seznámit se všemi poznatky ze souvisejících věd – v tomto případě asi nejvíce medicíny a psychologie.

A na druhé straně si rozsáhle ověřuji astrologické techniky. Pokouším se z horoskopu vyčíst osudy řady slavných osobností a srovnávat s jejich životopisem. Dívat se na historické události států z hlediska jejich horoskopů. A další.